L-Università ta' Malta

MATSEC
Examinations Board

Karti Mudell

ĊES 22 Il-Malti

2025

Aġġornat Ottubru 2023

Il-Werrej

Karta Mudell: Karta Controlled Livell 1-2 2
L-Iskema tal-Marki 13
Karta Mudell: Karta Controlled Livell 2–3 20
L-Iskema tal-Marki 38
Karta Mudell: Karta Controlled Livell 1-2-3 Kandidati Privati 46
L-Iskema tal-Marki 60

Karta Mudell: Karta Controlled Livell 1-2

L-Università ta' Malta

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 1–2 (It-Taħdit)
DATA:	
ĦIN:	10 minuti

IL-KARTA TAL-EŻAMINATURI

Il-Ħila tat-Taħdit: L-Oral tal-Malti – Livell 1–2 **(Total: 12-il marka)**

It-traffiku u l-effetti tiegħu

Kemm hi komda l-karozza. Imma qatt għaddielek minn moħħok kemm qed tagħmel ħsara? Taf kemm-il siġra qiegħda tinqala'? Qatt ħsibtu fuq il-pulmun tat-tfal tagħkom stess? U dawn kollha ġejjin mill-istess kawża ... it-tniġġis tal-karozzi.

Il-karozza saret l-iktar mod komdu ta' vjaġġar. Nistgħu ngħidu li mingħajrha ma ngħaddux. Forsi sforz l-għażż jew skużi żejda? Il-popolazzjoni ta' Malta qed tiżdied u b'hekk il-karozzi qed jiżdiedu wkoll. Illum, anke t-turisti qed jiġu u jikru karozza.

Apparti s-saħħa tal-bniedem, hemm ukoll in-natura involuta. In-natura qed tinqered ma' kull sekonda li qed tgħaddi, u dan mhux tajjeb. Iktar ma tinqata' n-natura inqas qed ikollna arja nadifa għax, kif diġà nafu, is-siġar u l-ħdura jieħdu l-arja ħażina u jagħtuna arja nadifa. It-tniġġis qed jagħmel ħafna ħsara lill-bniedem u qed joħloq mard serju.

Kawża ta' dan it-traffiku kollu, ħafna nies qed ikollhom jippreparaw u jitilqu mid-dar minn kmieni ħafna. Ovvjament, xejn ma jiġi waħdu. Waħda mis-soluzzjonijiet li nistgħu nagħmlu biex nevitaw u nnaqqsu ftit mit-tniġġis u mill-konġestjoni tat-traffiku hija li tibda minnek, minflok tmur għad-destinazzjoni tiegħek bil-karozza tista' tibda tuża l-karozza tal-linja jew nagħmlu carpooling. Carpooling hi meta tiftiehem ma' sħabek u tgħaddu għal xulxin biex b'hekk inkunu qed innaqqsu l-karozzi mit-triq. Il-Gvern għandu sehem ukoll fiha, billi jagħmel il-karozza tal-linja iktar puntwali ħalli n-nies li jkollhom imorru għax-xogħol jaslu fil-ħin tajjeb, kif ukoll joħloq inċentivi oħra li jgħinu f'dan ir-rigward.

Wara dan l-isforz żgħir ta' kulħadd, inkunu nistgħu naraw riżultat kbir f'Malta; ikollna inqas tniġġis fl-arja, li jirriżulta f'natura isbaħ, arja iktar nadifa u inqas mard.

(Addattament minn www.yremalta.org)

Il-Waranofsinhar it-tajjeb/Il-lejla t-tajba.

Kellek madwar għaxar minuti ta' preparazzjoni.

A. Taħriġ ta' Qari Mgħajjat (2 minuti, 2 marki)

Kemm hi komda l-karozza. Imma qatt għaddielek minn moħħok kemm qed tagħmel ħsara? Taf kemm-il siġra qiegħda tinqala'? Qatt ħsibtu fuq il-pulmun tat-tfal tagħkom stess? U dawn kollha ġejjin mill-istess kawża ... it-tniġġis tal-karozzi.

Il-karozza saret l-iktar mod komdu ta' vjaġġar. Nistgħu ngħidu li mingħajrha ma ngħaddux. Forsi sforz l-għażż jew skużi żejda? Il-popolazzjoni ta' Malta qed tiżdied u b'hekk il-karozzi qed jiżdiedu wkoll. Illum, anke t-turisti qed jiġu u jikru karozza.

(Jekk il-kandidati jdumu aktar minn żewġ minuti, waqqaf il-qari u mur għall-eżerċizzju li jmiss.)

Grazzi ħafna. Issa se ngħaddu għas-silta kif ukoll il-mistoqsijiet.

Se naqralek mistoqsija wara oħra u inti trid tagħtini tweġiba skont dak li qrajt u fhimt.

B. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha. (4 minuti, 5 marki)

Aqra sew dawn il-mistoqsijiet u pprepara t-tweġibiet għalihom biex tiddiskutihom mal-eżaminatur/eżaminatriċi. Tista' tikteb xi noti fuq **KARTA SEPARATA** biex tużahom waqt id-diskussjoni. Biex tissostanzja t-tweġibiet tiegħek, tista' tikkwota mis-silta.

1. Għaliex taħseb li l-età tas-sewqan għandha tkun ta' 18-il sena?
2. Is-silta tuża l-frażi "skużi żejda". X'taħseb li huma l-iskużi?
3. X'qed jikkawża t-traffiku f'pajjiżna?
4. Immaġina li inti membru parlamentari. X'mistoqsija ssaqsi fil-Parlament dwar il-problema tat-traffiku f'pajjiżna?

Grazzi ħafna tat-tweġibiet tiegħek.

Ċ. Diskussjoni fuq Stampa. (4 minuti, 5 marki)

F'din it-taqsima se nkunu qegħdin niddiskutu flimkien din l-istampa. Għandi xi mistoqsijiet ippreparati għalik, imma mhux neċessarjament jintużaw kollha. Dan skont kif tesprimi ruħek u kif tibni l-argumenti tiegħek.

TRAFFIKU SPISS?

Mistoqsijiet tal-eżaminatur/eżaminatriċi:

1. Iddeskrivi dan ir-ritratt.
2. Semmi ironija waħda li tidher f'dan ir-ritratt.
3. Taħseb li hija fil-kultura tal-Maltin li jużaw kuljum il-karozzi, imqabbla ma' dik ta' pajjiżi oħra Ewropej?
4. Din l-istampa hija karikatura. X'fihom speċjali u għala jintużaw?
5. X'soluzzjonijiet taħseb li għandu jaddotta pajjiżna biex innaqqsu l-ammont ta' karozzi fit-toroq tagħna, u b'hekk jonqos it-tniġġis?
6. Kif taħseb li tara lil Malta għoxrin sena oħra?

Grazzi ħafna. L-eżami tat-taħdit tal-Malti spiċċa. Saħħa.

L-Università ta' Malta

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 1–2 (It-Taħdit)
DATA:	
ĦIN:	10 minuti

IL-KARTA TAL-KANDIDATI

Il-Ħila tat-Taħdit: L-Oral tal-Malti – Livell 1–2 **(Total: 12-il marka)**

Istruzzjonijiet għall-kandidati: TIKTEB XEJN FUQ DIN IL-KARTA

F'dan l-oral, int se tiġi eżaminat għall-ħiliet tiegħek fit-tħaddim ta' reġistri differenti, għall-mod kif tesprimi ruħek, għas-sekwenza tal-ideat, u l-ħila li tibni argument loġiku.

Waqt l-eżami inti se tintalab mill-eżaminatur biex

- taqra tgħajjat paragrafu ta' madwar 100 kelma;
- twieġeb b'mod orali l-mistoqsijiet fuq din is-silta.

Għandek madwar għaxar minuti ta' preparazzjoni sabiex tara kemm il-paragrafu, is-silta, kif ukoll il-mistoqsijiet.

It-traffiku u l-effetti tiegħu

Kemm hi komda l-karozza. Imma qatt għaddielek minn moħħok kemm qed tagħmel ħsara? Taf kemm-il siġra qiegħda tinqala'? Qatt ħsibtu fuq il-pulmun tat-tfal tagħkom stess? U dawn kollha ġejjin mill-istess kawża ... it-tniġġis tal-karozzi.

Il-karozza saret l-iktar mod komdu ta' vjaġġar. Nistgħu ngħidu li mingħajrha ma ngħaddux. Forsi sforz l-għażż jew skużi żejda? Il-popolazzjoni ta' Malta qed tiżdied u b'hekk il-karozzi qed jiżdiedu wkoll. Illum, anke t-turisti qed jiġu u jikru karozza.

Apparti s-saħħa tal-bniedem, hemm ukoll in-natura involuta. In-natura qed tinqered ma' kull sekonda li qed tgħaddi, u dan mhux tajjeb. Iktar ma tinqata' n-natura inqas qed ikollna arja nadifa għax, kif diġà nafu, is-siġar u l-ħdura jieħdu l-arja ħażina u jagħtuna arja nadifa. It-tniġġis qed jagħmel ħafna ħsara lill-bniedem u qed joħloq mard serju.

Kawża ta' dan it-traffiku kollu, ħafna nies qed ikollhom jippreparaw u jitilqu mid-dar minn kmieni ħafna. Ovvjament, xejn ma jiġi waħdu. Waħda mis-soluzzjonijiet li nistgħu nagħmlu biex nevitaw u nnaqqsu ftit mit-tniġġis u mill-konġestjoni tat-traffiku hija li tibda minnek, minflok tmur għad-destinazzjoni tiegħek bil-karozza tista' tibda tuża

l-karozza tal-linja jew nagħmlu carpooling. Carpooling hi meta tiftiehem ma' sħabek u tgħaddu għal xulxin biex b'hekk inkunu qed innaqqsu l-karozzi mit-triq. Il-Gvern għandu sehem ukoll fiha, billi jagħmel il-karozza tal-linja iktar puntwali ħalli n-nies li jkollhom imorru għax-xogħol jaslu fil-ħin tajjeb, kif ukoll joħloq inċentivi oħra li jgħinu f'dan ir-rigward. Wara dan l-isforz żgħir ta' kulħadd, inkunu nistgħu naraw riżultat kbir f'Malta; ikollna inqas tniġġis fl-arja, li jirriżulta f'natura isbaħ, arja iktar nadifa u inqas mard.

(Addattament minn www.yremalta.org)

A. Taħriġ ta' qari mgħajjat meħud mill-istess silta li għadek kif qrajt. (2 minuti, 2 marki)

Kemm hi komda l-karozza. Imma qatt għaddielek minn moħħok kemm qed tagħmel ħsara? Taf kemm-il siġra qiegħda tinqala'? Qatt ħsibtu fuq il-pulmun tat-tfal tagħkom stess? U dawn kollha ġejjin mill-istess kawża ... it-tniġġis tal-karozzi.

Il-karozza saret l-iktar mod komdu ta' vjaġġar. Nistgħu ngħidu li mingħajrha ma ngħaddux. Forsi sforz l-għażż jew skużi żejda? Il-popolazzjoni ta' Malta qed tiżdied u b'hekk il-karozzi qed jiżdiedu wkoll. Illum, anke t-turisti qed jiġu u jikru karozza.

B. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha. (4 minuti, 5 marki)

Aqra sew dawn il-mistoqsijiet u pprepara t-tweġibiet għalihom biex tiddiskutihom mal-eżaminatur/eżaminatriċi. Tista' tikteb xi noti fuq **KARTA SEPARATA** biex tużahom waqt id-diskussjoni. Biex tissostanzja t-tweġibiet tiegħek, tista' tikkwota mis-silta.

1. Għaliex taħseb li l-età tas-sewqan għandha tkun ta' 18-il sena?
2. Is-silta tuża l-frażi "skużi żejda". X'taħseb li huma l-iskużi?
3. X'qed jikkawża t-traffiku f'pajjiżna?
4. Immaġina li inti membru parlamentari. X'mistoqsija ssaqsi fil-Parlament dwar il-problema tat-traffiku f'pajjiżna?

Ċ. Diskussjoni fuq Stampa. (4 minuti, 5 marki)

Mal-eżaminatur/eżaminatriċi se tiddiskuti din l-istampa t'hawn taħt. L-eżaminatur/eżaminatriċi j/tista' j/tagħmillek xi mistoqsijiet biex j/tgħinek tiżviluppa l-argument/ħsieb tiegħek. Qis li titkellem b'Malti tajjeb u idjomatiku.

TRAFFIKU SPISS?

TMIEM

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 1–2
DATA:	
ĦIN:	Sagħtejn

Taqsima A: Il-Kitba **(Total: ☐ / 22 marka)**

Ikteb madwar 250 kelma fuq WIEĦED minn dawn it-titli:

1. L-obeżità hija problema għas-saħħa ta' kull individwu. Ikteb artiklu informattiv li se jiġi ppubblikat fl-editorjal tar-rivista tal-kunsill lokali tar-raħal fejn tgħix dwar l-importanza ta' dieta bilanċjata u tal-eżerċizzju fil-ħajja ta' kuljum.

2. Żort park nazzjonali mal-għalliema u grupp ta' studenti. Intgħażilt biex tikteb artiklu fil-gazzetta tal-iskola fejn se tiddeskrivi dak li osservajt waqt din il-ħarġa.

3. Għall-ewwel t'April jien flimkien mal-istudenti tal-klassi, ippjanajna ċajta li sfortunatament spiċċat ħażin ħafna. Irrakkonta dak li ġara fid-djarju tiegħek.

4. Il-mowbajl għandu jitħalla għand l-istudenti waqt il-ġurnata tal-iskola. Ikteb ittra lill-kap tal-iskola targumenta dwar dan.

____
____
____
____
____
____
____
____
____
____
____

Taqsima B: Il-Qari **(Total: ☐ /22 marka)**

Il-Fotografija

Wieħed mill-aktar fotografi rinomati Taljani li jaħdem fil-qasam tal-aħbarijiet hu Massimo Sestini. Xogħlu hu li jispija fuq ħaddieħor permezz tal-kamera. Ġibed diversi ritratti esklussivi ta' persuni pubbliċi li, fil-ħin li qabadhom bil-lenti, kienu jippreferu li kieku ma rahom ħadd. Fost dawn kien hemm il-kantanta Madonna. Iżda, fejn tidħol il-ħajja privata, hu persuna riservata. Fil-fatt, mill-midja soċjali hu magħruf li hu miżżewweġ u għandu tifla, iżda d-dettalji tagħhom mhumiex magħrufa.

Bħal kull fotografu denju tal-isem, dejjem jipprova jsib angoli li ħaddieħor jiskarta. L-aktar favoriti tiegħu huma ritratti miġbuda mill-ajru, bosta drabi minn fuq ħelikopter. F'din il-ħaġa ġieli ħadem mal-Pulizija Taljana u jikkollabora magħhom biex ta' kull sena joħorġu kalendarju li l-qligħ imur għall-karità.

Ritratti miġbudin minnu minn fuq ħelikopter tal-Pulizija spiċċaw f'wirja kmieni din is-sena f'Firenze u issa bdiet iddur fl-ibliet u postijiet mad-dinja, bl-ewwel post ikun f'Moska, ir-Russja. Iżda l-aktar ritratt magħruf tiegħu hu dak li ġibed fis-7 ta' Ġunju 2014 minn fuq ħelikopter tal-Pulizija Taljana ta' biċċa tal-baħar f'nofs il-Mediterran iffullata sa ruħ ommha. Hu stmat li fuqha kien hemm mal-500 persuna. Dan ir-ritratt xokkanti ġab in-nies aktar konxji rigward il-problema tal-immigrazzjoni irregolari fil-Mediterran.

Dan ir-ritratt kompla żied il-popolarità ta' Sestini internazzjonalment u wassal biex jieħu inizjattiva ta' bniedem sensittiv li hu. Wara li r-ritratt deher ma' kullimkien u anke rebaħ premju, wieħed mill-immigranti li kien fir-ritratt wera x-xewqa li jkollu kopja. Sestini deherlu li tkun idea tajba jekk jirnexxilu jagħti l-lat l-ieħor ta' dak li deher fir-ritratt, jiġifieri fejn stabbilixxew ruħhom u l-ħajja tagħhom illum. Dawk fir-ritratt kienu żbarkaw f'Taranto, l-Italja u wħud minnhom lanqas qattgħu ġurnata sħiħa fl-Italja għax minnufih qabdu ferrovija għal destinazzjoni oħra fl-Ewropa.

Sestini talab biex jikkuntattjawh dawk li kienu fuq dik il-biċċa tal-baħar. Uża diversi mezzi biex iwassal dan l-appell, fosthom fuq il-midja soċjali u permezz tal-BBC u tar-rivista awtorevoli 'Time'. Ir-rivista 'National Geographic' għoġbitha l-idea u kkollaborat ma' Sestini biex hu ltaqa' ma' dawk li wieġbu l-appell. Din ir-rivista anke ħadmet dokumentarju dwarhom.

(Artiklu ta' Raymond Miceli addattat minn 'In-Nazzjon' tat-Tlieta, 9 ta' Lulju 2019)

Wieġeb il-mistoqsijiet kollha.

1. **Aqta' linja taħt ir-risposta t-tajba:** (3 marki)

a. Sestini huwa:

i. fotografu magħruf minn 500 persuna.

ii. fotografu popolari fl-Italja.

iii. fotografu msemmi madwar id-dinja.

b. Sestini jaħdem fil-qasam:

i. tal-aħbarijiet.

ii. tal-avjazzjoni.

iii. tal-immigrazzjoni.

ċ. Fir-ritratt li ħa fis-7 ta' Ġunju 2017 kien hemm:

i. inqas minn 500 persuna.

ii. madwar 500 persuna.

iii. iktar minn 500 persuna.

2. Għaliex ir-ritratti ta' Sestini huma uniċi? (2 marki)

____

____

3. Agħti **ŻEWĠ** raġunijiet li juru li Sestini huwa magħruf barra mill-Italja. (2 marki)

a. ____

b. ____

4. Minn dak li qrajt, għaliex ir-ritratt tas-7 ta' Ġunju 2014 kiseb daqshekk popolarità? (2 marki)

____

____

____

5. X'kienet ir-raġuni li Sestini beda jfittex x'sar mill-immigranti li dehru fir-ritratt? (2 marki)

____

____

6. Niżżel it-**TLIET** mezzi li għamel użu minnhom Sestini sabiex isib in-nies li dehru fir-ritratt. (3 marki)

a. ______________________________

b. ______________________________

ċ. ______________________________

7. Sestini huwa deskritt bħala bniedem sensittiv. Iżda minn dak li hemm miktub fis-silta jidher fih ukoll nuqqas ta' sensittività. Agħti eżempju **WIEĦED** fejn jidher bħala bniedem sensittiv u ieħor fejn jidher bħala bniedem insensittiv. (2 marki)

Sensittiv: ______________________________

Insensittiv: ______________________________

8. a. Taħseb li t-titlu jirrifletti b'mod tajjeb il-kontenut tat-test? Iva jew le? (marka)

____

b. Spjega għaliex. (2 marki)

____

____

____

Taqsima Ċ: Il-Metalingwa **(Total: ☐ | 22 marka)**

Il-Kandidati jridu jwieġbu żewġ eżerċizzji f'kuntest; eżerċizzju tal-morfoloġija u eżerċizzju tas-semantika.

Il-Morfoloġija (12-il marka)

A. Imla l-vojt skont il-kuntest. Waħda hija mogħtija bħala eżempju.

Attivitajiet għat-tfal waqt il-btajjel fiċ-ċentru tax-xjenza Esplora

Tfal mill-Kottonera u oħrajn li ____________________ (**qiegħed**) fid-djar tat-tfal ____________________ (**ngħata**) l-opportunità li jieħdu sehem f'attivitajiet fiċ-ċentru tax-xjenza, Esplora. Għall-**btajjel** (**plural ta' btala**) tal-Għid, qed ikunu organizzati wkoll attivitajiet u workshops għall-familji.

Tfal u adolexxenti qed jaraw u ____________________ (**mess**) b'idejhom kunċetti ____________________ (**xjenza**) fiċ-ċentru Esplora fejn qed ____________________ (**sar**) sensiela ta' attivitajiet u workshops dwar ix-xjenza, it-teknoloġija, l-inġinerija u l-matematika, ilkoll suġġetti ____________________ (**ħtieġa**) fil-karrieri tal-lum, fosthom workshop fuq ir-robotika u oħrajn li ____________________ (**verb minn esplora**) id-dinja ____________________ (**maġija**) tax-xjenza permezz ta' ____________________ (**nom verbali minn lagħab**) għat-tfal u l-familji.

Hemm ukoll għadd ta' esebizzjonijiet li ____________________ (**ssimplifika**) kunċetti xjentifiċi lit-tfal, u l-Planetarium qed juri ____________________ (**produzzjoni**) awdjo-viżivi dwar id-dinja u l-univers. Żgur se tkun opportunità ____________________ (**aġġettiv minn sabiħ**) li ħadd m'għandu jitlifha.

(Addattament mis-sit www.tvm.com.mt)

Is-Semantika (10 marki)

B. Aqta' linja taħt il-kelma t-tajba li toqgħod fil-kuntest.

Eż. Jumejn ilu ħija (sema, sema') li ta' ħdejna għamlet praspura mill-kbar.

1. Meta jkollok uġigħ ta' stonku ħu ftit misħun bl-ilma (żar, żahar, żgħar).
2. Mhux (kollha, kolla,) jinsabu lejn in-naħa ta' fuq tar-raħal.
3. Il-Ħadd li għadda (ħadd, ħatt, ħadt) ġelat tajjeb.
4. Ħadt il-qies tal-(qatt, qgħadt, qadd) qabel ma nipprova l-qalziet.
5. Id-(dahar, dar) tas-sufan qed iżaqżaq kull darba li nistrieħ miegħu.
6. It-temp għada se jkun bix-xita, u kultant bir-(ragħad, rat) ukoll.
7. Fix-(xagħar, xahar) tal-Milied niċċelebraw it-twelid ta' Ġesù Kristu.
8. Missieri għandu s-(sengħa, sena) ta' mastrudaxxa, li ħadha m'għand missieru.
9. "(Ma, ma, ma'), weġġajt idejja," qalet Sonia lil ommha.
10. Ilbieraħ missieri mar s'għand tal-merċa u xtara (ħassa, ħassha) friska u sabiħa.

Taqsima D: Il-Letteratura **(Total: ☐ | 22 marka)**

Letteratura: Analiżi fuq test letterarju

Aqra sewwa s-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

Ma nista' ninsieh qatt. Għadni narah hemm, minxur mal-art fil-ħerba li hu stess kien ħoloq.

Kont issibu għal kollox, jindaħal f'kollox. Jekk logħob tal-ballun, issibu minn ta' quddiem; fil-ġbir għall-armar tal-festa, arah jibdielek minn xhur qabel jiġri u jħabrek u jħabbat bieb bieb jiġborlok il-flus minn kull dar.

Ma kienx żagħżugħ matnazz. Anzi, kien qisu sifja, imma kien b'saħħtu. Telaq l-iskola kmieni u taha għax-xogħol ta' naġġar. Ma kellux tnax-il sena u kont tarah qalb il-bennejja daqsxejn ta' tifel bil-baqqun jitgħallem jonġor. Il-ħeġġa għax-xogħol kienet f'demmu. Kien bieżel, ma kienx jaf x'inhu għażż jew mistrieħ. U aktar ma beda jikber, aktar l-interess fix-xogħol u fil-ħajja beda jikber miegħu. Il-jum minn tfulitu kien ġa beda juri fih kwalitajiet mill-aħjar.

Imma l-futur min jafu? Xi jkun hemm miktub għalina fejn inkunu nafuh? Dak li aħna nkunu bnejna fi ħsiebna, f'radda ta' salib bi ftit nuqqas ta' għaqal jitħassar u jiġġarraf.

Għal Nenu l-festa tar-raħal kienet xi ħaġa kbira. Kien jibda jaħsbilha minn ġimgħat qabel. Mhux biss jiġbor biex iżejjen it-toroq u biex iġib il-baned għal dakinhar tal-festa, imma hu stess ma' xi żewġt iħbieb oħra kien imur jaħdem il-murtali. Kien tas-sengħa, u kellu bħal seħer f'moħħu u f'idu.

(Silta meħuda min-novella "Sparar u Duħħan" ta' Ġużè Chetcuti)

Wieġeb:

1. Agħżel it-tweġiba t-tajba. In-narrazzjoni qed issir:

a. fl-ewwel persuna.

b. fit-tieni persuna.

ċ fit-tielet persuna. (marka)

2. In-narratur jgħid hekk: "Il-ħeġġa għax-xogħol kienet f'demmu."

a. X'figura tad-diskors qed tintuża? (marka)

____

b. Fisser kif qed titħaddem f'dan il-kuntest. (3 marki)

____

____

____

3. Ikkwota s-sentenza li fiha l-awtur jinħass li jrid jgħallimna. (2 marki)

____

____

4. Fis-silta hemm miktub li Nenu "kellu bħal seħer f'moħħu u f'idu".

   Ikkummenta fuq kif taħseb li l-kelma "seħer" tixħet dawl fuq l-abbiltà ta' Nenu fil-logħob tan-nar. (3 marki)

   ____

   ____

   ____

Agħżel mistoqsija **WAĦDA** u ikteb madwar 150 kelma. (12-il marka)

1. Iddiskuti l-mod ta' kif jittrattaw l-ambjent naturali l-poeżiji "Lilia Agri" ta' Anton Buttigieg u "Ħitan tas-Sejjieħ" ta' Marjanu Vella.

JEW

2. Uri kif it-tbatija umana fi gwerra tidher fin-novella "Il-Qsari tal-Fuħħar" ta' Joe Friggieri u s-silta mir-rumanz "L-Ibleh" ta' Ġużè Orlando.

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

TMIEM

L-Iskema tal-Marki

It-Taħdit

A. Il-Qari Mgħajjat		
0 M'għandux qari mexxej u pronunzja tajba.	**marka** M'għandux qari mexxej imma għandu pronunzja tajba, jew bil-maqlub.	**2 marki** Jaf jaqra b'mod mexxej u bit-ton korrett u għandu pronunzja tajba ħafna.
		Total minn: /2 marki

B. Il-Kriterji tal-Marki tat-Taħdit bil-Malti – 5 marki	
Livell 1	**Livell 2**
1. Il-kompetenza fit-taħdit	
0-1 Id-diskors **ma** • jinstemax u ma jinftihemx sewwa; • fihx pronunzja tajba; • fihx intonazzjoni tajba; jagħmilx enfasi fejn meħtieġ.	**2-3** Id-diskors **mhux dejjem** • jinstema' u jinftiehem sewwa; • għandu pronunzja tajba; • jinstema' b'intonazzjoni tajba; • jagħmel enfasi fejn meħtieġ.
2. Il-lessiku	
0-1 • Ħakma **limitata u ripetuta** tal-lessiku marbut mat-tema; • **Għadd kbir** ta' żbalji spissi fil-korrettezza grammatikali.	**2** • Ħakma **tajba minkejja xi ripetizzjonijiet** tal-lessiku marbut mat-tema; • **Bi ftit żbalji** spissi fil-korrettezza grammatikali.
3. L-istruttura tad-diskors	
0-1 • Diskors b'sentenzi bi **struttura mħawda** li ma jagħmlux sens; • Ftit li **xejn ideat** u ħafna ripetizzjoni tal-istess waħda/iet • **Bla ebda sens** ta' binja u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.	**2-3** • Diskors b'sentenzi bi **struttura tajba** imma xi drabi **ma jagħmlux sens mill-ewwel**; • **Ftit ideat** li xi drabi jkunu ripetuti; • **Ftit binja** u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.
4. Il-kontenut ippreżentat	
0-1 • **Ftit li xejn diskors korrett** marbut mat-tema; • Fatti mogħtija **bla sekwenza;** **Qatt jew rari** jingħataw il-fehmiet tal-kelliem/a.	**2** • **Deskrizzjoni tajba u fil-parti l-kbira tagħha hi korretta** u taqbel mat-tema; • sekwenza tajba **bi ftit żbalji** tal-fatti mogħtija; • **xi drabi** jingħataw il-fehmiet tal-kelliem/a.
	It-total minn 10 marki jrid jinqasam: /5 marki

Ċ. Il-Kriterji tal-Marki tat-Taħdit bil-Malti – 5 marki	
Livell 1	**Livell 2**
1. Il-kompetenza fit-taħdit	
0-1 Id-diskors **ma** • jinstemax u ma jinftihemx sewwa; • fihx pronunzja tajba; • fihx intonazzjoni tajba; jagħmilx enfasi fejn meħtieġ.	**2-3** Id-diskors **mhux dejjem** • jinstema' u jinftiehem sewwa; • għandu pronunzja tajba; • jinstema' b'intonazzjoni tajba; • jagħmel enfasi fejn meħtieġ.
2. Il-lessiku	
0-1 • Ħakma **limitata u ripetuta** tal-lessiku marbut mat-tema; • **Għadd kbir** ta' żbalji spissi fil-korrettezza grammatikali.	**2** • Ħakma **tajba minkejja xi ripetizzjonijiet** tal-lessiku marbut mat-tema; • **Bi ftit żbalji** spissi fil-korrettezza grammatikali.
3. L-istruttura tad-diskors	
0-1 • Diskors b'sentenzi bi **struttura mħawda** li ma jagħmlux sens; • Ftit li **xejn ideat** u ħafna ripetizzjoni tal-istess waħda/iet • **Bla ebda sens** ta' binja u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.	**2-3** • Diskors b'sentenzi bi **struttura tajba** imma xi drabi **ma jagħmlux sens mill-ewwel**; • **Ftit ideat** li xi drabi jkunu ripetuti; • **Ftit binja** u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.
4. Il-kontenut ippreżentat	
0-1 • **Ftit li xejn diskors korrett** marbut mat-tema; • Fatti mogħtija **bla sekwenza;** **Qatt jew rari** jingħataw il-fehmiet tal-kelliem/a.	**2** • **Deskrizzjoni tajba u fil-parti l-kbira tagħha hi korretta** u taqbel mat-tema; • sekwenza tajba **bi ftit żbalji** tal-fatti mogħtija; • **xi drabi** jingħataw il-fehmiet tal-kelliem/a.
	It-total minn 10 marki jrid jinqasam: /5 marki

Taqsima A

Il-kriterji	Livell 1 40%	Livell 2 60%	Il-marki miksubin mill-kandidat/a
L-istil imħaddem skont il-ġeneru u l-udjenza mogħtija fit-titlu	**0-1**	**2-3**	
	Il-kitba ma fihiex jew fiha ftit li xejn evidenza bażika ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	Il-kitba fiha evidenza ċara ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	
Il-kontenut jew l-ideat b'rabta mat-titlu magħżul	**0-2**	**3-5**	
	Il-kitba ma tiżviluppax b'mod ċar.	Il-kitba tiżviluppa l-ideat bil-mod u b'mod ċar.	
Is-sekwenza/koerenza u r-rabta bejn il-partijiet	**0-2**	**3-4**	
	Kitba bla ebda rabta bejn il-partijiet; b'sekwenza ħażina jew ma teżistix.	Ftit rabta, minkejja li xi drabi ma tkunx ċara jew diretta, u mhux dejjem ikun hemm sekwenza ċara.	
L-idjoma u l-lessiku mħaddem	**0-2**	**3-4**	
	Kitba mhux skont l-idjoma Maltija u b'lessiku limitat ħafna.	Kitba li kważi timxi mal-idjoma Maltija, b'lessiku mifrux sew marbut mat-titlu.	
Il-punteġġjatura, is-sintassi, l-ortografija u l-grammatika b'risq reqqa fil-kitba*	**0-2**	**3-6**	
	Il-kitba fiha għadd mhux ħażin ta' żbalji ortografiċi grammatikali tal-Malti: ▪ Użu ħażin tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi sempliċi u b'sintassi mhux preċiżi; ▪ Kitba b'għadd kotran ta' żbalji tal-grammatika.	Il-kitba kważi nadifa minn żbalji ortografiċi u grammatikali tal-Malti: ▪ Użu kważi preċiż tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi mħalltin u b'sintassi kważi bla żbalji; ▪ Kitba bi ftit li xejn żbalji tal-grammatika.	
Total:	**9 marki**	**13-il marka**	

Aktar tagħrif marbut mal-iskema tal-marki tal-kitba kreattiva

L-iżbalji

Żball repetut jitqies żball wieħed.

*__Żbalji tal-grammatika u tal-ortografija__ (2 marki l-waħda): Jekk il-kandidati jkollhom 12-il żball ortografiku differenti u 8 żbalji grammatikali differenti jew aktar jitilfu l-marki kollha allokati għat-taqsima fejn hemm il-grammatika u l-ortografija.

Żbalji tal-punteġġjatura u tas-sintassi – naqqas marka waħda wara 2 żbalji għal kull waħda minn dawn l-aspetti (marka l-waħda).

Taqsima B

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġibiet	Livell 1 9 marki	Livell 2 13-il marka
1.	a. fotografu msemmi madwar id-dinja. b. fil-qasam tal-aħbarijiet. ċ. madwar 500 persuna.	3	
2.	Ir-ritratti ta' Sestini huma uniċi għax meħudin mill-ajru, minn fuq ħelikopter.		2
3.	Iż-żewġ raġunijiet huma: 1. Il-wirja tar-ritratti li qed iddur mad-dinja. 2. Permezz tar-ritratt li ħa f'Ġunju tal-2014, li minħabba fih kiseb il-popolarità dinjija.	2	
4.	Dan għax juri xena xokkanti u reali. B'hekk ġab in-nies konxji tal-problema reali u attwali tal-immigrazzjoni.		3
5.	Ir-raġuni hi li wieħed mill-immigranti li kien fir-ritratt ikkuntattjah u talbu għal kopja tar-ritratt.		2
6.	It-tliet mezzi huma: a. Il-midja soċjali b. Il-BBC ċ. Ir-rivista 'Times'	3	
7.	Għażla ta' waħda minn dawn li ġejjin biex jiddeskrivu li hu bniedem sensittiv: 1. Kull sena jikkollabora mal-Pulizija biex jinħareġ kalendarju għall-karità. 2. Ried isir jaf x'sar mill-immigranti biex ikompli jqajjem il-kuxjenza fuq din il-problema. Jista' jitqies bħala bniedem insensittiv għax jieħu ritratti ta' nies f'mumenti privati.		4
8a.	Le.	1	
8b.	It-titlu jirreferi għall-fotografija f'sens wiesa'. Meta wieħed jara dan it-titlu, jistenna li l-artiklu jittratta s-suġġett tal-fotografija b'mod espożitorju. Is-silta titkellem fuq fotografu magħruf u x-xogħol tiegħu f'din l-industrija. Il-kontenut jirrifletti x-xogħol u s-suċċess ta' fotografu wieħed u mhux is-suġġett b'mod ġenerali.		2
	Total:	**9**	**13**

Taqsima Ċ

Il-Metalingwa (Livell 1-2)		
Eżerċizzju A: Imla l-vojt skont il-kuntest.		
Numru	**Tweġibiet**	**12-il marka**
1.	qegħdin	marka
2.	ingħataw	marka
3.	jmissu	marka
4.	xjentifiċi	marka
5.	isiru	marka
6.	meħtieġa	marka
7.	jesploraw	marka
8.	maġika	marka
9.	logħob	marka
10.	jissimplifikaw	marka
11.	produzzjonijiet	marka
12.	sabiħa	marka

Eżerċizzju B: Aqta' linja taħt il-kelma t-tajba li toqgħod fil-kuntest		
Numru	**Tweġibiet**	**10 marki**
1.	żahar	Marka għal kull waħda.
2.	kollha	
3.	ħadt	
4.	qadd	
5.	dahar	
6.	ragħad	
7.	xahar	
8.	sengħa	
9.	Ma	
10.	ħassa	

Taqsima D

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġibiet	Livell 1 40% marki	Livell 2 60% marki
1.	a. fl-ewwel persuna.	1	
2.	a. metafora. b. Din il-metafora tagħmel enfasi fuq kemm Nenu kien minnu, fin-natura tiegħu entużjast għax-xogħol. Id-demm huwa parti mill-ġisem u mingħajru m'hemmx ħajja, daqstant ieħor Nenu kien iħobb ix-xogħol.	1	3
3.	"Dak li aħna nkunu bnejna fi ħsiebna, f'radda ta' salib bi ftit nuqqas ta' għaqal jitħassar u jiġġarraf."	2	
4.	Il-kelma seħer tfakkar f'xi ħaġa maġika, tal-istagħġib. Din il-kelma turi kemm Nenu kellu talent, kien kreattiv u kapaċi biex jaħdem in-nar tant li kien jimpressjona lin-narratur.		3

	Livell 1 40% marki	Livell 2 60% marki
Il-kontenut (4)	**1-2**	**3-4**
	Identifikazzjoni tal-punti meħtieġa li jorbtu ma' dak li jitlob it-titlu.	Spjegazzjoni tal-punti meħtieġa li torbot ma' dak li jitlob it-titlu.
It-teknika, l-istil u l-espressjoni (3)	**1-2**	**3-4**
	Identifikazzjoni ta' tekniki relevanti għal dak li jitlob it-titlu. It-tħaddim tal-espressjoni hu fqir u ma jersaqx lejn l-istil ta' kritika letterarja.	Tifsir ta' kif qed jitħaddmu t-tekniki relevanti għal dak li jitlob it-titlu. L-espressjoni użata tersaq lejn l-istil ta' kritika letterarja.
Is-sekwenza u l-koerenza (1)	**0-1**	**2**
	Ftit rabta, minkejja li xi drabi ma tkunx ċara jew diretta u mhux dejjem ikun hemm sekwenza ċara.	Il-kitba ssegwi minn parti għall-oħra, imma mhux dejjem ikun hemm sekwenza.
L-ortografija (1)	**0**	**1-2**
	Il-kitba fiha mhux ħażin għeltijiet ortografiċi tal-Malti.	Il-kitba fiha xi għeltijiet ortografiċi tal-Malti.

Karta Mudell: Karta Controlled Livell 2–3

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-Università ta' Malta

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 2–3 (It-Taħdit)
DATA:	
ĦIN:	10 minuti

Il-KARTA TAL-EŻAMINATURI

Il-Ħila tat-Taħdit: L-Oral tal-Malti – Livell 2–3 **(Total: 12-il marka)**

Għandna bżonn dan il-bini kollu?

Skont il-Kummissjoni Interdjoċesana Ambjent, hemm min qed isir sinjur mill-bini esaġerat li jrid ibella' r-ross bil-labra lin-nies li dan hu żvilupp li Malta ma tistax tgħaddi mingħajru, għax hekk jitlob il-progress.

Fi stqarrija, il-Kummissjoni Ambjent qalet li Malta saret iddominata minn numru esaġerat ta' krejnijiet, li wieħed jistħajjilhom mostri medhija jieklu bla rażan l-ispazji u l-binjiet tal-ibliet u tal-irħula. Għala qed ikun hawn daqshekk tgergir fuq il-bini eċċessiv li qed jifni lil Malta, jekk dan huwa żvilupp li suppost jiġġenera kuntentizza u kumdità?

Il-Kummissjoni Ambjent qalet li ilha żmien tipprova tiftaħ għajnejn l-awtoritajiet dwar il-ħtieġa li jsir intervent dirett li jwaqqaf iż-żieda mhux sostenibbli u bla ppjanar serju fil-bini, minħabba l-impatt negattiv tiegħu fuq is-soċjetà, speċjalment fejn tidħol saħħa, il-mod kif qed ngħixu, it-tniġġis u l-isfreġju ambjentali. Numru ta' assoċjazzjonijiet u ċittadini li qed isemmgħu leħinhom kontra l-iżvilupp bl-addoċċ qiegħed jikber. Diversi komunitajiet qed jingħaqdu biex jgħidu le għal żvilupp li mhux sostenibbli, fosthom dawk ta' Ħal Luqa, Pembroke, is-Swieqi, San Ġiljan, ir-Rabat, l-Għarb, San Lawrenz, iż-Żejtun, u Tal-Pietà.

Fi kliem il-Kummissjoni Ambjent, wieħed għandu jinnota wkoll li, f'ċerti lokalitajiet, ir-rappreżentanti politiċi nsew l-alleanzi li seta' kellhom mal-partit tagħhom biex setgħu jitkellmu b'vuċi waħda qabel kull interess partiġġjan. L-istess kummissjoni tħoss li ċ-ċittadini ilhom żmien jisimgħu b'hekk imsejħa studji li qatt ma saru pubbliċi, li jbassru kemm Malta teħtieġ aktar u aktar bini biex titjieb il-kwalità tal-ħajja tal-Maltin. Madanakollu, dan it-tbassir mhux qed irendi dak li wiegħed, u l-ammont ta' ċittadini mdejqin bil-mod kif qed jinqered l-ambjent Malti qiegħed dejjem jiżdied.

(Addattament minn www.newsbook.com.mt)

Il-Waranofsinhar it-tajjeb/Il-lejla t-tajba.

Kellek madwar għaxar minuti ta' preparazzjoni sabiex tara kemm is-silta kif ukoll il-mistoqsijiet.

A. Taħriġ ta' Qari mgħajjat (2 minuti, 2 marki)

Skont il-Kummissjoni Interdjoċesana Ambjent, hemm min qed isir sinjur mill-bini esaġerat li jrid ibella' r-ross bil-labra lin-nies li dan hu żvilupp li Malta ma tistax tgħaddi mingħajru, għax hekk jitlob il-progress.

Fi stqarrija, il-Kummissjoni qalet li Malta saret iddominata minn numru esaġerat ta' krejnijiet li wieħed jistħajjilhom mostri medhija jieklu bla rażan l-ispazji u l-binjiet tal-ibliet u l-irħula. Għala qed ikun hawn daqshekk tgergir fuq il-bini eċċessiv li qed jifni lil Malta jekk dan huwa żvilupp li suppost jiġġenera kuntentizza u kumdità?

(Jekk l-istudenti jdumu aktar minn żewġ minuti, waqqaf il-qari u mur għall-eżerċizzju li jmiss.)

Grazzi ħafna. Issa se ngħaddu għas-silta kif ukoll il-mistoqsijiet.

Se naqralek mistoqsija wara oħra u inti trid tagħtini tweġiba skont dak li qrajt u fhimt.

B. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha. (4 minuti, 5 marki)

1. Għaliex il-krejnijiet huma mqabblin ma' mostri?
2. Semmi **ŻEWĠ** impatti negattivi ta' żieda esaġerata ta' bini bla ppjanar.
3. Skont dan l-artiklu, taħseb li l-poplu Malti qed isemma' leħnu biżżejjed fejn tidħol il-kuxjenza ambjentali? Kif?
4. Immaġina li int membru ta' għaqda ambjentali. X'mistoqsija ssaqsi lill-iżviluppatur li se jkun qed jibni blokka appartamenti? Għaliex?

Grazzi ħafna tat-tweġibiet tiegħek.

Ċ. Diskussjoni fuq Stampa. (4 minuti, 5 marki)

F'din it-taqsima se nkunu qegħdin niddiskutu flimkien din l-istampa. Għandi xi mistoqsijiet ippreparati għalik, imma mhux neċessarjament jintużaw kollha. Dan skont kif tesprimi ruħek u kif tibni l-argumenti tiegħek.

Progress jew Rigress?

Mistoqsijiet tal-eżaminatur/eżaminatriċi:

1. Iddeskrivi dan ir-ritratt.
2. Semmi ironija **WAĦDA** li tidher f'dan ir-ritratt.
3. Għala taħseb li jsir ħafna żvilupp f'lokal bħal San Ġiljan?
4. X'miżuri għandu jieħu l-gvern biex inaqqas żvilupp bla rażan?
5. Kif taħseb li tara lil Malta għoxrin sena oħra?
6. Kif inqabblu l-ambjent f'Malta ma' pajjiżi oħra Ewropej?

Grazzi ħafna. L-eżami tat-taħdit tal-Malti spiċċa. Saħħa.

L-Università ta' Malta

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 2–3 (It-Taħdit)
DATA:	
ĦIN:	10 minuti

Il-KARTA TAL-KANDIDATI

Ħila tat-Taħdit: L-Oral tal-Malti - Livell 2–3 **(Total: 12-il marka)**

Istruzzjonijiet għall-kandidati: TIKTEB XEJN FUQ DIN IL-KARTA

F'dan l-oral, int se tiġi eżaminat għall-ħiliet tiegħek fit-tħaddim ta' reġistri differenti, għall-mod kif tesprimi ruħek, għas-sekwenza tal-ideat, u l-ħila li tibni argument loġiku.

Waqt l-eżami inti se tintalab mill-eżaminatur/eżaminatriċi biex

- taqra tgħajjat paragrafu ta' madwar 100 kelma;
- twieġeb b'mod orali l-mistoqsijiet fuq din is-silta.

Għandek madwar għaxar minuti ta' preparazzjoni sabiex tara kemm il-paragrafu, is-silta, kif ukoll il-mistoqsijiet.

Għandna bżonn dan il-bini kollu?

Skont il-Kummissjoni Interdjoċesana Ambjent, hemm min qed isir sinjur mill-bini esaġerat li jrid ibella' r-ross bil-labra lin-nies li dan hu żvilupp li Malta ma tistax tgħaddi mingħajru, għax hekk jitlob il-progress.

Fi stqarrija, il-Kummissjoni Ambjent qalet li Malta saret iddominata minn numru esaġerat ta' krejnijiet, li wieħed jistħajjilhom mostri medhija jieklu bla rażan l-ispazji u l-binjiet tal-ibliet u tal-irħula. Għala qed ikun hawn daqshekk tgergir fuq il-bini eċċessiv li qed jifni lil Malta, jekk dan huwa żvilupp li suppost jiġġenera kuntentizza u kumdità?

Il-Kummissjoni Ambjent qalet li ilha żmien tipprova tiftaħ għajnejn l-awtoritajiet dwar il-ħtieġa li jsir intervent dirett li jwaqqaf iż-żieda mhux sostenibbli u bla ppjanar serju fil-bini, minħabba l-impatt negattiv tiegħu fuq is-soċjetà, speċjalment fejn tidħol saħħa, il-mod kif qed ngħixu, it-tniġġis u l-isfreġju ambjentali. Numru ta' assoċjazzjonijiet u ċittadini li qed isemmgħu leħinhom kontra l-iżvilupp bl-addoċċ qiegħed jikber. Diversi komunitajiet qed jingħaqdu biex jgħidu le għal żvilupp li mhux sostenibbli, fosthom dawk ta' Ħal Luqa, Pembroke, is-Swieqi, San Ġiljan, ir-Rabat, l-Għarb, San Lawrenz, iż-Żejtun, u Tal-Pietà.

Fi kliem il-Kummissjoni Ambjent, wieħed għandu jinnota wkoll li, f'ċerti lokalitajiet, ir-rappreżentanti politiċi nsew l-alleanzi li seta' kellhom mal-partit tagħhom biex setgħu jitkellmu b'vuċi waħda qabel kull interess partiġġjan. L-istess kummissjoni tħoss li ċ-ċittadini ilhom żmien jisimgħu b'hekk imsejħa studji li qatt ma saru pubbliċi, li jbassru kemm Malta teħtieġ aktar u aktar bini biex titjieb il-kwalità tal-ħajja tal-Maltin. Madanakollu, dan it-tbassir mhux qed irendi dak li wiegħed, u l-ammont ta' ċittadini mdejqin bil-mod kif qed jinqered l-ambjent Malti qiegħed dejjem jiżdied.

(Addattament minn www.newsbook.com.mt)

A. Taħriġ ta' qari mgħajjat meħud mill-istess silta li għadek kif qrajt. (2 minuti, 2 marki)

Skont il-Kummissjoni Interdjoċesana Ambjent, hemm min qed isir sinjur mill-bini esaġerat li jrid ibella' r-ross bil-labra lin-nies li dan hu żvilupp li Malta ma tistax tgħaddi mingħajru, għax hekk jitlob il-progress.

Fi stqarrija, il-Kummissjoni qalet li Malta saret iddominata minn numru esaġerat ta' krejnijiet li wieħed jistħajjilhom mostri medhija jieklu bla rażan l-ispazji u l-binjiet tal-ibliet u l-irħula. Għala qed ikun hawn daqshekk tgergir fuq il-bini eċċessiv li qed jifni lil Malta jekk dan huwa żvilupp li suppost jiġġenera kuntentizza u kumdità?

B. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha. (4 minuti, 5 marki)

Aqra sew dawn il-mistoqsijiet u pprepara t-tweġibiet għalihom biex tiddiskutihom mal-eżaminatur/eżaminatriċi. Tista' tikteb xi noti fuq **KARTA SEPARATA** biex tużahom waqt id-diskussjoni. Biex tissostanzja t-tweġibiet tiegħek, tista' tikkwota mis-silta.

1. Għaliex il-krejnijiet huma mqabblin ma' mostri?
2. Semmi **ŻEWĠ** impatti negattivi ta' żieda esaġerata ta' bini bla ppjanar.
3. Skont dan l-artiklu, taħseb li l-poplu Malti qed isemma' leħnu biżżejjed fejn tidħol il-kuxjenza ambjentali? Kif?
4. Immaġina li int membru ta' għaqda ambjentali. X'mistoqsija ssaqsi lill-iżviluppatur li se jkun qed jibni blokka appartamenti? Għaliex?

Ċ. Diskussjoni fuq Stampa. (4 minuti, 5 marki)

Mal-eżaminatur/eżaminatriċi se tiddiskuti din l-istampa t'hawn taħt. L-eżaminatur/eżaminatriċi j/tista' j/tagħmillek xi mistoqsijiet biex jgħinek tiżviluppa l-argument/ħsieb tiegħek. Qis li titkellem b'Malti tajjeb u idjomatiku.

Progress jew Rigress?

TMIEM

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 2–3
DATA:	
ĦIN:	Sagħtejn

Taqsima A: Il-Kitba **(Total: ☐ | 22 marka)**

Ikteb madwar 300 kelma fuq WIEĦED minn dawn it-titli:

1. Ikteb djalogu bejn Belti tal-imgħoddi li qiegħed f'argument ma' Belti tal-lum.
2. Qed taqsam il-baħar bejn Malta u Sqallija fuq il-Katamaran. F'daqqa waħda tfaqqa' sajjetta, intfew il-magni u l-Katamaran waqaf f'nofs baħar imqalleb. Ikteb rakkont narrattiv dwar li ġara sakemm ġejtu salvati mill-Forzi Armati ta' Malta.
3. Il-qari huwa importanti għal ħafna raġunijiet. Ikteb editorjal informattiv għall-gazzetta tal-iskola dwar l-importanza tal-qari għall-iżvilupp ta' kull individwu.
4. Ġejt magħżul/a biex tippreżenta taħdita waqt Jum il-Premjazzjoni tal-iskola. Waqt it-taħdita ddeskrivi dak kollu li qed tagħmel l-iskola biex trawwem fl-istudenti ħiliet importanti għall-ħajja.

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

Taqsima B: Il-Qari **(Total: ☐ / 22 marka)**

Aġenzija Ewropea għall-Ambjent

Għaliex għandu jimpurtani mill-Artiku?

Ippubblikat 22 Mar 2010 - Mibdul l-aħħar 18 Apr 2017

Għaliex għandu jimpurtani mill-Artiku?

X'inhu l-Artiku?

L-Artiku huwa żona enormi, mifruxa fuq parti minn sitta tal-massa tal-art tad-dinja; erbgħa u għoxrin żona tal-ħin differenti u aktar minn tletin miljun kilometru kwadru. Il-parti l-kbira tal-Artiku hija miksija bl-oċean, fond sa erba' kilometru, imma hemm ukoll firxiet kbar ta' art.

L-Artiku joqogħdu erba' miljun persuna, inklużi aktar minn tletin poplu indiġenu. Tmien pajjiżi: il-Kanada, id-Danimarka/Greenland, il-Finlandja, l-Iżlanda, in-Norveġja, il-Federazzjoni Russa, l-Iżvezja u l-Istati Uniti, għandhom territorju fir-reġjun tal-Artiku.

L-orsijiet polari

Il-bidla fil-klima qed tikkawża telf fil-piż tal-orsijiet polari hekk kif is-silġ jibda jinħall aktar kmieni kull rebbiegħa. Dan jirrestrinġi l-għadd tal-foki li l-orsijiet jistgħu jikkaċċjaw. F'partijiet tal-Artiku l-mara-ors medja issa tiżen mitejn u ħamsa u għoxrin kilogramma biss, li huwa ħamsa u għoxrin fil-mija inqas minn għoxrin sena ilu. Jekk ix-xejra tkompli, l-ors jirriskja li jiġi estint għalkollox minn xi partijiet tal-Artiku.

Filmat miġbud min-National Geographic juri biċ-ċar kif l-orsijiet polari qed jiġu affettwati. Dan juri ors polari li wasal biex imut għax ma jistax isib x'jiekol. Dan hekk kif in-nuqqas ta' silġ fuq il-baħar jagħmilha diffiċli biex dawn isibu x'jieklu. Dan il-filmat intwera biex iniggeż il-kuxjenza tan-nies u jagħmilhom konxji tal-effetti tat-tisħin globali. Għalkemm aħna mdorrijin naraw l-orsijiet polari fuq prodotti kummerċjali fi żmien il-Milied, ir-realtà hi ferm differenti.

It-Tniġġis

Ħafna inkwinanti perikolużi, inklużi kimiċi agrikoli, retardanti tal-fjammi, metalli tqal u materjal radjuattiv, ilu jkollhom impatt fuq l-Artiku u n-nies li jgħixu hemm. Tniġġis minn postijiet oħra jinġarr sal-Artiku mir-riħ u l-baħar. Minħabba t-temperaturi baxxi, l-inkwinanti ma jinħallux u jibqgħu fl-ilma. Meta l-annimali jassorbuhom, dawn il-kimiċi jaslu għand il-popolazzjoni wkoll. F'xi partijiet tal-Artiku, l-ommijiet li jreddgħu jingħataw parir biex jissuplimentaw l-ikel tat-trabi żgħar b'ħalib tal-bott biex inaqqsu l-espożizzjoni.

Ir-rwol tal-Artiku

L-Artiku jista' jidher remot ħafna fir-rigward tal-ġeografija, iżda għandu rwol ewlieni fir-regolazzjoni tal-klima tad-dinja. Jekk il-bidla fil-klima tkompli bir-rati previsti, se jkollha konsegwenzi profondi għalina lkoll.

Il-poli tat-Tramuntana u tan-Nofsinhar iwettqu rwol vitali fir-regolazzjoni tal-klima. Dawn jaġixxu bħala sistema ta' tberrid tagħna. Tnaqqis fil-kopertura tal-borra jfisser li d-dinja tassorbi aktar sħana mix-xemx u l-kurrenti tal-oċean jiċċaqalqu. L-Oċean Artiku jinfluwenza l-kurrenti tal-oċean madwar id-dinja. Xi xjenzati jemmnu li wisq ilma ħelu li dab jista' jitfi wħud minn dawn il-kurrenti tal-baħar, li jwettqu rwol kruċjali fil-klima aktar lejn in-Nofsinhar.

(Silta addattata meħuda minn: 'L-Artiklu – Għaliex għandu jimpurtani mill-Artiku?' pubblikazzjoni tal-Aġenzija Ewropea għall-Amjent)

Wieġeb il-mistoqsijiet skont kif inhu mitlub minnek.

1. Niżżel **TLIET** fatti fuq l-Artiku. (3 marki)

___

___

___

___

___

2. Għaliex taħseb li l-aġenzija Ewropea għall-ambjent qed tagħti daqshekk informazzjoni dwar l-Artiku? (3 marki)

___

___

___

3. Agħti **TLIET** raġunijiet għaliex taħseb li l-futur tal-orsijiet polari jinsab f'periklu. (3 marki)

___

___

___

___

4. X'rabta hemm bejn it-test u l-istampa magħżula? (marka)

___

___

5. Spjega l-proċess sħiħ kif l-inkwinanti perikolużi qed jaffettwaw it-trabi tal-Artiku. (5 marki)

a. ___

b. ___

ċ. ___

d. ___

e. ___

6. L-Artiku huwa importanti għalina? Saħħaħ it-tweġiba tiegħek billi tagħti raġuni **WAĦDA** mis-silta. (2 marki)

___

___

7. Niżżel **TLIET** strateġiji li juża l-awtur biex jaffettwa lill-qarrej. (3 marki)

____

____

____

____

8. Taħseb li t-tmiem tal-artiklu jqanqal lill-qarrejja biex iħossuhom responsabbli fil-konservazzjoni tal-Artiku? Għaliex? (2 marki)

____

____

____

Taqsima Ċ: Il-Metalingwa **(Total: ☐ / 22 marka)**

Il-kandidati jridu jwieġbu żewġ eżerċizzji f'kuntest; eżerċizzju tal-morfoloġija u eżerċizzju tal-ortografija.

Il-Morfoloġija (12-il marka)

A. Imla l-vojt skont il-kuntest. L-ewwel waħda hija mogħtija bħala eżempju.

Weħlu swat bil-frosta u qdif fuq ix-xwieni talli kielu ikel projbit

Il-**<u>prodotti</u>** (prodott) tal-ħalib kienu ____________________ (**fforma**) parti mill-ikel komuni ta' ħafna nies. Dawn kienu jiġu ppreparati wkoll f'għamliet u ____________________ (**qies**) differenti sabiex ipaxxu l-palat ta' konsumaturi aktar sofistikati. Il-kċina tal-Palazz tal-Inkwiżitur kellha t-____________________ (**għamara**) neċessarju sabiex jiġi ____________________ (**preparazzjoni**) il-ġobon bħala kondiment.

L-influwenza qawwija tar-reliġjon dak iż-żmien ħolqot regoli riġidi ferm dwar dak li seta' ____________________ (**kiel**). Sakemm wieħed ma kellux xi konċessjoni ____________________ (**mediċina**), jew jekk tinħoloq xi emerġenza, il-konsum tal-prodotti tal-ħalib ma kienx permess kull nhar ta' Tnejn, l-Erbgħa, is-Sibt, lejlet il-festi prinċipali Kattoliċi, u matul ir-Randan u l-Avvent. Jekk tinqabad, kien ifisser li hemm proċeduri kriminali jistennewk.

Fl-1637, Gioanne Cassar, Antonio Calayro, u Vincenzo Bezzula spiċċaw ħażin meta waqt li kienu suppost ____________________ (**għaddej**) b'sentenza spiritwali talli kielu l-ġobon, is-salami u l-perżut moqli fil-butir u mħawwar bil-ġobon ____________________(**ħakk**) waqt ir-Randan, instabu mill-ġdid ħatja li kielu prodotti tal-ħalib fi ftit tal-ġranet. L-offiża ripetuta u ____________________(**tiżjin**) b'gideb li taha x'jifhem li kellhom permess speċjali ____________________(**inkwiżitur**) biex ____________________(**konsum**) dan l-ikel waqt ir-Randan, issarrfet f'kastig aħrax ta' swat bil-frosta fil-pubbliku u sentejn ____________________(**qadef**) fuq ix-xwieni!

(Addattament mis-sit www.tvm.com.mt)

Is-Semantika (10 marki)

B. Immarka ✓ it-tifsira t-tajba tal-kliem fil-grassett skont is-sens tas-sentenza.

Il-kliem fil-grassett huma mniżżla skont l-ordni kif qegħdin fis-sentenza.

Eż. It-tifel ta' ħija jħobb jilgħab bil-**kolla,** xħin **kollha** jkunu aljenati.

Raġuni:

kolla		kollha	
✓	materjal li twaħħal l-affarijiet bih		mhux kull persuna
	kulħadd	✓	kulħadd
	nom fil-plural		verb fil-preżent

1. Il-**Ħadd** filgħaxija ma kien hawn **ħadd** id-dar.

   Raġuni:

Ħadd		ħadd	
	ġurnata tal-ġimgħa		parti mill-wiċċ
	verb fit-tieni persuna fil-perfett		l-ebda persuna
	verb li juri tneħħija ta' xi tagħbija		verb fl-ewwel persuna fil-perfett

2. Il-**bajjad bajjad** il-ħitan kollha tad-dar tan-nanniet.

   Raġuni:

bajjad		bajjad	
	verb fit-tieni forma		meta tiżbogħ bl-abjad
	nom tal-aġent		verb fit-tieni forma
	tibjida b'kull kulur		nom tal-aġent

3. L-ilma **żahar** jgħin ħafna biex ittaffi l-uġigħ ta' stonku, imma evita li tagħtih lil tfal **żgħar**.

   Raġuni:

żahar		żgħar	
	il-plural ta' żgħir		aġġettiv fil-plural
	luminata		nom fid-diminuttiv
	xarba magħmula mill-fjur tal-laring tal-bakkaljaw		tfal ta' età medja

4. "**Ħares**, tersqux 'l hemm għax jidher il-**ħares**."

   Raġuni:

Ħares		ħares	
	isimgħu ftit		persuna
	verb tat-tielet forma		kelma oħra għal fatat
	kelma oħra għal fatat		mamma mill-għerq ĦRS

5. Kemm hawn **avukati** f'Malta? Ħija **avukat** iktar minnhom.

   Raġuni:

avukati		avukat	
	nom tal-aġent fil-plural		ħija jaħdem bħala avukat
	ħafna avukati		sinjurun
	aġġettiv ta' kwalità		makakk u moħħu jilħaqlu

Taqsima D

Letteratura: Taħriġ fuq test mhux imħejji. **(Total: ☐ | 22 marka)**

Livell: 2 - 3

Aqra sewwa s-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

B'sengħa kbira t-tfajjel jaqbeż għal rasu mill-pjattaforma tas-siment. Il-baħar jibilgħu u mill-blat għajnejn nanntu jiflu wiċċ l-ilma sakemm jerġa' jitfaċċa l-ballun ċkejken ta' rasu, 'il bogħod mhux ħażin mill-art. Jerġa' jogħdos u saqajh jidhru għal ftit sekondi, ippuntati 'l fuq, huma biss fil-wiċċ, qabel ma jgħibu taħt il-liżar lixx u skur tal-baħar.

"Alla jbierku," tgħid is-sinjura bilqiegħda fuq il-blat qrib in-nanna tat-tfajjel għawwiem.

"Kulħadd jistagħġeb, Madonna qisu ħuta."

Aktar tard, xagħru mxarrab imwaħħal ma' moħħu, idejh samranin jiggranfaw ma' ħobża biż-żejt li bħal ġebla mdaqqsa bil-mod tiċkien u titgerrem fl-idejn ċkejkna tat-tfajjel, u meta taqa' biċċa tadama mal-art f'leħħa ta' berqa jinżel kokka għaliha u jitfagħha f'ħalqu. Nanntu, aljenata tferra' l-luminata fit-tazzi tal-plastik, ma tara xejn ... mhux bħall-mara l-oħra, dik is-sinjura bilqiegħda qribhom.

"Ara x'int tagħmel pupu! Tikolx mill-art!"

"X'għamel?" iddur in-nanna minnufih u t-tfajjel jaħrab jiġri, bil-ħobża f'idu, ħalqu mbulmat minn gidma ħobż biż-żejt. Is-swaba' ppuntati ta' saqajh ħafjin jiġġebbdu minn blata għal blata.

"Kenneth! Qalbi! Ejja 'l hawn ħi!"

Wara ftit Kenneth jobdi u jħalli 'l nanntu tfarfar minn ma' wiċċu l-frak tal-ħobż inkallat biż-żejt. B'servjetta timsaħ it-truf ta' xofftejh.

Jerġa' jaqbeż. Did-darba bomba. Għal mument ġerrej isir ħaġa waħda maċ-ċuff kbira li triegħed il-baħar bħal daqqa ta' ponn fl-istonku.

(Silta meħuda min-novella "L-Għaddas" ta' Alex Vella Gera, mir-rivista Il-Malti 2008)

Wieġeb: (10 marki)

1. Ikteb dwar l-effett li jinħoloq bl-użu tal-kelma "tfajjel" fil-konfront tad-deskrizzjoni fl-ewwel paragrafu. (marka)

2. a. Għaliex taħseb li jirreferi għad-dehra tal-baħar bħala "il-liżar lixx u skur"? (2 marki)

   b. Spjega kif titħaddem il-figura tad-diskors f'din l-immaġni u l-effett li jinħoloq. (2 marki)

3. "Għal mument ġerrej isir ħaġa waħda maċ-ċuff kbira li triegħed il-baħar bħal daqqa ta' ponn fl-istonku."

   Spjega kif qed titħaddem is-similitudni f'din is-sentenza u għid l-effett li jinħoloq. (3 marki)

____

____

____

4. Is-silta fiha għadd ta' deskrizzjonijiet. X'dawl jitfgħu fuq in-narratur? (2 marki)

____

____

Agħżel mistoqsija **WAĦDA** u ikteb madwar 200 kelma. (12-il marka)

1. Analizza l-istil ta' narrazzjoni li juża Juann Mamo fil-kapitlu mir-rumanz "Ulied in-Nanna Venut fl-Amerka".

JEW

2. Agħżel poeżija u novella li studjajt u oħroġ ix-xebh u/jew id-differenzi ta' bejniethom.

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

TMIEM

L-Iskema tal-Marki

It-Taħdit

A. Il-Qari Mgħajjat		
0	**marka**	**2 marki**
M'għandux qari mexxej u pronunzja tajba.	M'għandux qari mexxej imma għandu pronunzja tajba, jew bil-maqlub.	Jaf jaqra b'mod mexxej u bit-ton korrett u għandu pronunzja tajba ħafna.
		Total minn: /2 marki

B. Il-Kriterji tal-Marki tat-Taħdit bil-Malti – 5 marki	
Livell 2	**Livell 3**
1. Il-kompetenza fit-taħdit	
0-1 Id-diskors **mhux dejjem** • jinstema' u jinftiehem sewwa; • għandu pronunzja tajba; • jinstema' b'intonazzjoni tajba; • jagħmel enfasi fejn meħtieġ.	**2-3** Id-diskors **dejjem** • jinstema' u jinftiehem sewwa; • jinstema' bi pronunzja tajba; • jinstema' b'intonazzjoni tajba; • jagħmel enfasi fejn meħtieġ.
2. Il-lessiku	
0-1 • Ħakma **tajba minkejja xi ripetizzjonijiet** tal-lessiku marbut mat-tema; • **Bi ftit żbalji** spissi fil-korrettezza grammatikali.	**2** • Ħakma **tajba u varjata** ħafna bla ripetizzjoni tal-lessiku marbut mat-tema; • **Bi ftit li xejn** żbalji fil-korrettezza grammatikali.
3. L-istruttura tad-diskors	
0-1 • Diskors b'sentenzi bi **struttura tajba** imma xi drabi **ma jagħmlux sens mill-ewwel**; • **Ftit ideat** li xi drabi jkunu ripetuti; • **Ftit binja** u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.	**2-3** • Diskors b'sentenzi bi **struttura tajba** u li jagħmlu sens; • **Għadd ta' ideat** bi ftit li xejn ripetizzjoni; • **Binja tajba** u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.
Il-kontenut ippreżentat	
0-1 • **Deskrizzjoni tajba u fil-parti l-kbira tagħha hi korretta** u taqbel mat-tema; • sekwenza tajba **bi ftit żbalji** tal-fatti mogħtija; • **xi drabi** jingħataw il-fehmiet tal-kelliem/a.	**2** • **Deskrizzjoni tajba ħafna u korretta** mat-tema; • **sekwenza tajba** tal-fatti mogħtija; • **jingħataw** ukoll il-fehmiet tal-kelliem/a.
	It-total minn 10 marki jrid jinqasam: /5 marki

Ċ. Il-Kriterji tal-Marki tat-Taħdit bil-Malti – 5 marki	
Livell 2	**Livell 3**
1. Il-kompetenza fit-taħdit	
0-1 Id-diskors **mhux dejjem** • jinstema' u jinftiehem sewwa; • għandu pronunzja tajba; • jinstema' b'intonazzjoni tajba; • jagħmel enfasi fejn meħtieġ.	**2-3** Id-diskors **dejjem** • jinstema' u jinftiehem sewwa; • jinstema' bi pronunzja tajba; • jinstema' b'intonazzjoni tajba; • jagħmel enfasi fejn meħtieġ.
2. Il-lessiku	
0-1 • Ħakma **tajba minkejja xi ripetizzjonijiet** tal-lessiku marbut mat-tema; • **Bi ftit żbalji** spissi fil-korrettezza grammatikali.	**2** • Ħakma **tajba u varjata** ħafna bla ripetizzjoni tal-lessiku marbut mat-tema; • **Bi ftit li xejn** żbalji fil-korrettezza grammatikali.
3. L-istruttura tad-diskors	
0-1 • Diskors b'sentenzi bi **struttura tajba** imma xi drabi **ma jagħmlux sens mill-ewwel**; • **Ftit ideat** li xi drabi jkunu ripetuti; • **Ftit binja** u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.	**2-3** • Diskors b'sentenzi bi **struttura tajba** u li jagħmlu sens; • **Għadd ta' ideat** bi ftit li xejn ripetizzjoni; • **Binja tajba** u tkomplija fuq xulxin ta' dak li jkun qed jingħad.
Il-kontenut ippreżentat	
0-1 • **Deskrizzjoni tajba u fil-parti l-kbira tagħha hi korretta** u taqbel mat-tema; • sekwenza tajba **bi ftit żbalji** tal-fatti mogħtija; • **xi drabi** jingħataw il-fehmiet tal-kelliem/a.	**2** • **Deskrizzjoni tajba ħafna u korretta** mat-tema; • **sekwenza tajba** tal-fatti mogħtija; • **jingħataw** ukoll il-fehmiet tal-kelliem/a.
It-total minn 10 marki jrid jinqasam: /5 marki	

Taqsima A

Il-kriterji	Livell 2 40%	Livell 3 60%	Il-marki miksubin mill-kandidat/a
L-istil imħaddem skont il-ġeneru u l-udjenza mogħtija fit-titlu	**0-1**	**2-3**	
	Il-kitba fiha xi evidenza bażika ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	Il-kitba fiha evidenza ċara ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	
Il-kontenut jew l-ideat b'rabta mat-titlu magħżul	**0-2**	**3-5**	
	Il-kitba ma tiżviluppax b'mod ċar.	Il-kitba tiżviluppa l-ideat bil-mod u b'mod ċar.	
Is-sekwenza/koerenza u r-rabta bejn il-partijiet	**0-2**	**3-4**	
	Kitba bla ebda jew ftit rabta bejn il-partijiet; b'sekwenza ħażina jew ma teżistix.	Kitba li turi rabta u sekwenza ċara.	
L-idjoma u l-lessiku mħaddem	**0-2**	**3-4**	
	Kitba mhux skont jew timxi b'mod bażiku mal-idjoma Maltija u b'lessiku limitat.	Kitba li timxi mal-idjoma Maltija, b'lessiku mifrux sew marbut mat-titlu.	
Il-punteġġjatura, is-sintassi, l-ortografija u l-grammatika b'risq reqqa fil-kitba*	**0-2**	**3-6**	
	Il-kitba fiha għadd mhux ħażin ta' żbalji ortografiċi u grammatikali tal-Malti: ▪ Użu ħażin tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi sempliċi u b'sintassi mhux preċiżi; ▪ Kitba b'għadd kotran ta' żbalji tal-grammatika.	Il-kitba kważi nadifa minn żbalji ortografiċi u grammatikali tal-Malti: ▪ Użu kważi preċiż tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi mħalltin u b'sintassi kważi bla żbalji; ▪ Kitba bi ftit li xejn żbalji tal-grammatika.	
Total:	**9 marki**	**13-il marka**	

Aktar tagħrif marbut mal-iskema tal-marki tal-kitba kreattiva

L-iżbalji

Żball repetut jitqies żball wieħed.

*__Żbalji tal-grammatika u tal-ortografija__ (2 marki l-waħda): Jekk il-kandidati jkollhom 12-il żball ortografiku differenti u 8 żbalji grammatikali differenti jew aktar jitilfu l-marki kollha allokati għat-taqsima fejn hemm il-grammatika u l-ortografija.

Żbalji tal-punteġġjatura u tas-sintassi – naqqas marka waħda wara 2 żbalji għal kull waħda minn dawn l-aspetti (marka l-waħda).

Taqsima B

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġibiet	Livell 2 9 marki	Livell 3 13-il marka
1.	Għażla ta' tlieta minn dawn li ġejjin: • L-Artiku huwa mifrux fuq parti minn sitta tal-massa tal-art tad-dinja. • Għandu erbgħa u għoxrin żona tal-ħin differenti. • Jinkludi aktar minn 30 miljun $km^{2.}$ • Il-parti l-kbira tar-reġjun tal-Artiku hija miksija bl-oċean, fond sa 4 km, imma hemm ukoll firxiet kbar ta' art. • L-Artiku huwa abitat b'xi 4 miljun persuna. • Tmien stati għandhom territorji fir-reġjun tal-Artiku.	3 marki (marka waħda għal kull risposta tajba)	
2.	L-aġenzija qed tipprova toħloq għarfien dwar din il-problema li qed taffettwa l-bqija tad-dinja. L-aġenzija tagħti daqshekk informazzjoni għax hawn ħafna nies fid-dinja li jistgħu jiġu affettwati direttament.	3 marki	
3.	Ir-raġunijiet jistgħu jkunu: • Skont is-silta hemm probabbiltà qawwija li l-orsijiet polari se jispiċċaw estinti. • Qed jitilfu ħafna piż. • Ma jistgħux isibu x'jieklu.	3 marki	
4.	L-istampa turi ors polari li madwaru s-silġ dab. Minħabba f'hekk, hu ma jistax jiċċaqlaq biex isib l-ikel. L-ors jidher li huwa fi stat vulnerabbli u b'dan il-mod l-awtur irid jaħsad lill-qarrej, għax kif huwa indikat tajjeb fit-test, għalkemm aħna mdorrijin naraw l-orsijiet polari fuq prodotti kummerċjali fi żmien il-Milied, ir-realtà hi ferm differenti.		marka
5.	Il-proċess irid ikun hekk: a. Il-kimiċi jinġarru sal-Artiku mir-riħ u mill-baħar. b. Il-kimiċi ma jinħallux minħabba t-temperaturi baxxi u jibqgħu fl-ilma. ċ. Jiġu assorbiti mill-annimali. d. L-annimali jittieklu min-nies. e. L-ommijiet ireddgħu t-trabi bil-konsegwenza li jittrasmettu l-kimiċi li jkunu kkonsmaw huma stess.		5 marki (marka għal kull pass)
6.	Iva, huwa importanti għalina. Dan minħabba li (għażla ta' tnejn minn dawn li ġejjin): • Għandu rwol ewlieni fir-regolazzjoni tal-klima. • Jgħin biex jassorbi s-sħana tax-xemx. • Jgħin biex jikkontrolla l-kurrenti tal-baħar li għandhom irwol kruċjali fil-klima.		2 marki: marka (Iva huwa imp.) Marka għal kull raġuni.
7.	Għażla ta' tlieta minn dawn: • It-titlu f'forma ta' mistoqsija retorika biex il-qarrej jibda jirrifletti u jħossu involut. • Iqassam is-silta f'sottotitli biex ikun iktar faċli għall-qarrej biex jassorbi l-kontenut. • Juża stampa biex jolqot l-emozzjonijiet tal-qarrej. • Jippreżenta l-qarrej b'għadd ta' fatti. • Jispjega fejn jeħtieġ sabiex il-qarrej jifhem il-gravità tas-sitwazzjoni.		3 marki (marka għal kull waħda)
8.	Iva, għax fit-tmiem l-indirizz qed isir fl-ewwel persuna plural u l-konsegwenzi se jħosshom kulħadd.		2 marki
	Total:	**9**	**13**

Taqsima Ċ

Il-Metalingwa (Livell 2–3)		
Eżerċizzju A: Imla l-vojt skont il-kuntest.		
Numru	**Tweġibiet**	**12-il marka**
1.	jiffurmaw	marka
2.	qisien	marka
3.	tagħmir	marka
4.	ppreparat	marka
5.	jittiekel	marka
6.	medika	marka
7.	għaddejjin	marka
8.	maħkuk	marka
9.	mżejna	marka
10.	inkwiżitorjali	marka
11.	jikkunsmaw	marka
12.	jaqdfu	marka

Eżerċizzju B. Immarka ✓ it-tifsira t-tajba tal-kliem li huwa fil-grassett.		
Numru	**Tweġibiet**	**10 marki**
1.	ġurnata tal-ġimgħa/l-ebda persuna	Marka għal kull tweġiba tajba.
2.	nom tal-aġent/verb fit-tieni forma	
3.	xarba magħmula mill-fjur tal-lariġ tal-bakkaljaw/aġġettiv fil-plural	
4.	isimgħu ftit/kelma oħra għal fatat	
5.	nom tal-aġent fil-plural/makakk u moħħu jilħaqlu	

Taqsima D

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġibiet	Livell 2 40% marki	Livell 3 60% marki
1.	Id-diminuttiv joħloq effett ta' ċokon. It-tifel jidher ċkejken fejn l-immensità tal-baħar li "jibilgħu" u nanntu li kellha tfittex wiċċ il-baħar biex tarah jitfaċċa mill-qiegħ. Jidher li hu għawwiem tajjeb minkejja li għadu tifel żgħir.		1
2.	a. Il-baħar jitqabbel ma' liżar lixx u skur. Il-baħar jidher bħala firxa wiesgħa u kalma quddiem il-blat. b. Titħaddem il-metafora u jinħoloq effett ta' kobor.	2 1	 1
3.	Il-mument tal-ħabta tal-għawwiem mal-baħar qed jitqabbel ma' daqqa ta' ponn fl-istonku. Dan ix-xebh jagħti idea tajba tas-sensazzjoni li jħoss l-għawwiem hekk kif jaħbat ma' wiċċ il-baħar u jinżel fih. Jinħoloq effett ta' ħasda bid-daqqa, li minkejja li tkun mistennija, xorta hu mument uniku esperjenzat fiżikament li jaf jaħsad għax l-għawwiem ikun qed jerħi ġismu fil-baħħ tal-baħar sakemm jerġa' jikseb il-kontroll u jagħti b'saqajh biex jitla' fil-wiċċ .	1	2
4.	In-narratur jidher li jaf kollox, sal-inqas moviment ta' kull parteċipant f'din ix-xena. Bid-deskrizzjonijiet dettaljati li jagħti qisu jrid itawwal is-sitwazzjoni u l-qarrej jesperjenza kull azzjoni .		2

	Livell 2 40% marki	**Livell 3 60% marki**
Il-kontenut (4)	**1-2**	**3-4**
	Spjegazzjoni tal-punti meħtieġa li torbot ma' dak li jitlob it-titlu.	Evalwazzjoni tal-punti meħtieġa li torbot ma' dak li jitlob it-titlu.
It-teknika, l-istil u l-espressjoni (3)	**1-2**	**3-4**
	Tifsir ta' kif qed jitħaddmu t-tekniki relevanti għal dak li jitlob it-titlu. L-espressjoni użata tersaq lejn l-istil ta' kritika letterarja.	Evalwazzjoni tal-effett li jħallu t-tekniki relevanti għal dak li jitlob it-titlu. L-espressjoni użata toħloq l-istil mistenni f'kitba ta' kritika letterarja.
Is-sekwenza u l-koerenza (1)	**0-1**	**2**
	Il-kitba ssegwi minn parti għall-oħra imma mhux dejjem ikun hemm sekwenza.	Il-kitba ssegwi minn parti għall-oħra b'mod naturali u b'sekwenza tajba.
L-ortografija (1)	**0**	**1-2**
	Il-kitba fiha xi għeltijiet ortografiċi tal-Malti.	Kitba kważi nadifa minn għeltjiet ortografiċi tal-Malti.

Karta Mudell: Karta Controlled Livell 1-2-3 Kandidati Privati

L-Università ta' Malta

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 1-2-3 (Is-Smigħ)
DATA:	
ĦIN:	25 minuta

IL-KARTA TAL-EŻAMINATURI

Is-Smigħ **(Total: 20 marka)**

Il-Proċedura:

1. Il-kandidati jiġu mistiedna jaraw l-eżerċizzji li huma mistennija li jaħdmu fuq dik it-taqsima biss. Jingħataw madwar 5 minuti.
2. Il-kandidati jisimgħu l-qari tas-silta għall-ewwel darba, li jieħu madwar 5 minuti. Il-qari għandu jsir b'ritmu mexxej, imma b'pass mhux daqstant mgħaġġel u maħtuf. Il-kliem għandu jiġi artikulat ċar u li jinftiehem sewwa. Waqt dan il-qari, il-kandidati jistgħu jaħdmu l-eżerċizzji u/jew jieħdu xi noti.
3. Kif jintemm il-qari, il-kandidati jingħataw 5 minuti biex jaħdmu l-eżerċizzji. Il-mistoqsijiet u l-istruzzjonijiet ma jinqrawx.
4. Terġa' tinqara s-silta kollha għat-tieni darba u jingħataw 5 minuti oħra biex il-kandidati jkunu jistgħu jkomplu jaħdmu/jimlew dak li ħallew vojt.
5. L-aħħar 5 minuti jingħataw biex il-kandidati jtemmu l-eżerċizzji.

Il-Korrezzjoni u l-Għoti tal-Marki

Il-korrezzjoni tal-eżerċizzji ssir skont l-iskema tal-marki pprovduta u l-kriterji msemmijin fis-sillabu. F'din l-iskema, barra t-tweġibiet tajbin tal-mistoqsijiet, jinstabu wkoll xi kummenti u linji gwida għall-eżaminaturi biex jgħinuhom fil-korrezzjonijiet tagħhom.

Il-Gremxula Maltija

Matul il-medda taż-żmien, il-poplu Malti ġabar diversi għajdut u qlajjiet dwar ir-rettili kollha li jeżistu fil-gżejjer Maltin. Ħafna minn dawn il-qlajjiet huma ta' xeħta negattiva u ftit li xejn għenu biex dawn il-ħlejjaq ikomplu joktru fis-selvaġġ.

Il-gremxula hi l-unika speċi endemika għal Malta, jiġifieri li oħra bħalha eżatt ma tinstab imkien fid-dinja. Jidher li fost ir-rettili ta' pajjiżna hi l-favorita mal-Maltin. Dan minħabba li l-bixra ta' ġisimha hija pulita u misluta meta tqabbilha ma' rettili oħra, ngħidu aħna l-wiżgħa.

Il-kuluri tal-gremxul huma importanti ħafna fil-ħajja sesswali tiegħu. Meta l-gremxula jkollha l-kuluri jgħajtu, din turi li qiegħda fi żmien in-namur u f'daż-żmien tipproteġi iżjed mis-soltu t-territorju tagħha. Meta l-kulur tad-dahar ma jħallix l-effett mixtieq fuq gremxul ieħor, il-gremxul, speċjalment l-irgiel, jgħolli għonqu biex jidher il-kulur tiegħu. Il-kulur tal-għonq jiddependi mil-lokalità fejn tgħix il-gremxula. B'dan il-mod, il-gremxul jagħti sinjali differenti skont xi jkun irid jikkomunika. L-iżjed sinjal komuni huwa li jgħollu u jniżżlu rashom, u jekk dawn is-sinjali kollha ma jaħdmux, issir ġlieda aggressiva li tikkonsisti fi gdim u ġiri wara xulxin. Parti kbira mill-ġlieda hi pożi biex ibeżżgħu lil xulxin u rari tikkawża xi forma ta' ġrieħi.

Il-gremxula għandha sehem importanti fis-superstizzjonijiet. Filwaqt li l-baħrija ta' ras il-mewt iġġib is-saħta, il-gremxula f'ħafna lokalitajiet hija meqjusa li ġġib ir-risq, speċjalment f'postijiet fejn mhijiex daqshekk abbundanti.

L-iżjed parti ta' ġisem il-gremxula li fuqha nsibu superstizzjonijiet hija d-denb. Dawn ir-rettili, biex jiddefendu ruħhom, kapaċi jwaqqgħu biċċa minn denbhom. Id-denb jaqa', imma jibqa' jferfer, biex l-għadu jintilef iħares lejh u l-gremxula tilħaq taħrab. Dan id-denb jagħmel xi erba' minuti jferfer, sakemm is-sistema tintefa' weħidha u ma jiċċaqlaqx iżjed. Il-gremxula imbagħad, wara ftit xhur, terġa' ttella' ieħor. Għal xi raġuni mhux daqshekk ċara, ħafna tismagħhom jgħidu li d-denb ikun qed "jidgħi" u jitlob saħta fuq il-persuna jew l-annimal li kkawża l-ġerħa.

Il-gremxul, bħar-rettili l-oħra kollha, ilu mill-1992 protett bil-liġi u ħadd ma jista' jaqbdu, ifixklu jew joqtlu. Aħna ffurtunati biżżejjed li għandna din l-ispeċi u jekk nitilfu din il-ġawhra naturali tagħna nkunu komplejna nitilfu l-identità ta' pajjiżna.

(Addattata mill-Kitba ta' Arnold Sciberras li dehret f''L-Imnara' Vol 08, numru 30, 2006.)

Wieġeb skont kif mitlub.

1. Agħżel it-tweġiba t-tajba.

L-għajdut u l-qlajjiet tal-Maltin fuq ir-rettili:

a. għenu biex dawn ġew apprezzati aktar min-nies tal-lum.

b. affettwaw ħażin il-mod kif il-Maltin bdew iħarsu lejhom.

ċ. taw bidu għal studju xjentifiku fuq fejn dawn jinsabu mferrxin fostna. (marka)

2. Agħżel it-tweġiba t-tajba.

Il-frażi "speċi endemika" tfisser:

a. speċi li qed tinqered.

b. speċi li m'għadhiex teżisti.

ċ. speċi li teżisti biss f'Malta. (marka)

3. Imla din it-tabella b'kelma **WAĦDA** skont l-informazzjoni tal-ewwel kolonna u minn dak li smajt fis-silta. (4 marki)

a. Il-qlajjiet ma tantx għenu biex il-gremxul ikompli jiżdied f'dan l-ambjent.	
b. Fis-silta l-gremxula hija mqabbla ma' dan ir-rettilu.	
ċ. Il-kuluri jgħajtu fuq dahar il-gremxul juru li dan wasal fi żmien partikolari.	
d. L-iżjed parti ta' ġisem il-ġremxula li fuqha nsibu supertizzjonjiet.	

4. a. Semmi s-sinjali li tuża l-gremxula li tużahom skont dak li tkun trid tikkomunika. (2 marki)

b. Xi jfissru l-kuluri t'għonq il-gremxula? (marka)

5. Il-gremxula għandha numru ta' tattiċi biex tiddefendi ruħha.

a. X'jiġri meta s-sinjali tal-kuluri ma jaħdmux? (marka)

b. Kif taħrab mill-għedewwa tagħha l-gremxula? Spjega. (2 marki)

6. Ikteb jekk hux **Veru** jew **Falz** u **għaliex** taħseb hekk. (4 marki)

	Veru jew Falz
a. Meta l-gremxul jiġġieled, jikkawża feriti kbar lil xulxin.	
Għaliex?	
b. Il-gremxula hija meqjusa li ġġib is-saħta.	
Għaliex?	
ċ. Biex jiddefendi ruħu l-gremxul jiftaħ ħalqu.	
Għaliex?	
d. Il-gremxula Maltija hija parti mill-identità Maltija.	
Għaliex?	

7.a. Agħti t-tifsira tal-kelma "superstizzjonijiet", skont kif użata fil-kuntest tas-silta li smajt. (marka)

b. Agħti eżempju **WIEĦED** mis-silta li jirreferi għal xi superstizzjoni. (marka)

ċ. Mis-silta semmi insett li skont is-superstizzjoni jgħidu li jġib is-saħta. (marka)

8. X'importanza jagħti l-awtur lis-sena 1992 fis-silta? (marka)

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-Università ta' Malta

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 1-2-3 (Is-Smigħ)
DATA:	
ĦIN:	25 minuta

IL-KARTA TAL-KANDIDATI

Is-Smigħ **(Total: ☐ 20 marka)**

Wieġeb skont kif mitlub.

1. Agħżel it-tweġiba t-tajba.

L-għajdut u l-qlajjiet tal-Maltin fuq ir-rettili:

a. għenu biex dawn ġew apprezzati aktar min-nies tal-lum.

b. affettwaw ħażin il-mod kif il-Maltin bdew iħarsu lejhom.

ċ. taw bidu għal studju xjentifiku fuq fejn dawn jinsabu mferrxin fostna. (marka)

2. Agħżel it-tweġiba t-tajba.

Il-frażi "speċi endemika" tfisser:

a. speċi li qed tinqered.

b. speċi li m'għadhiex teżisti.

ċ. speċi li teżisti biss f'Malta. (marka)

3. Imla din it-tabella b'kelma **WAĦDA** skont l-informazzjoni tal-ewwel kolonna u minn dak li smajt fis-silta. (4 marki)

a. Il-qlajjiet ma tantx għenu biex il-gremxul ikompli jiżdied f'dan l-ambjent.	
b. Fis-silta l-gremxula hija mqabbla ma' dan ir-rettilu.	
ċ. Il-kuluri jgħajtu fuq dahar il-gremxul juru li dan wasal fi żmien partikolari.	
d. L-iżjed parti ta' ġisem il-ġremxula li fuqha nsibu supertizzjonjiet.	

4. a. Semmi s-sinjali li tuża l-gremxula li tużahom skont dak li tkun trid tikkomunika. (2 marki)

____

____

b. Xi jfissru l-kuluri t'għonq il-gremxula? (marka)

___

___

5. Il-gremxula għandha numru ta' tattiċi biex tiddefendi ruħha.

a. X'jiġri meta s-sinjali tal-kuluri ma jaħdmux? (marka)

___

___

b. Kif taħrab mill-għedewwa tagħha l-gremxula? Spjega. (2 marki)

___

___

6. Ikteb jekk hux **Veru** jew **Falz** u **għaliex** taħseb hekk. (4 marki)

	Veru jew Falz
a. Meta l-gremxul jiġġieled, jikkawża feriti kbar lil xulxin.	
Għaliex?	
b. Il-gremxula hija meqjusa li ġġib is-saħta.	
Għaliex?	
ċ. Biex jiddefendi ruħu l-gremxul jiftaħ ħalqu.	
Għaliex?	
d. Il-gremxula Maltija hija parti mill-identità Maltija.	
Għaliex?	

7.a. Agħti t-tifsira tal-kelma "superstizzjonijiet", skont kif użata fil-kuntest tas-silta li smajt. (marka)

___

b. Agħti eżempju **WIEĦED** mis-silta li jirreferi għal xi superstizzjoni. (marka)

___

ċ. Mis-silta semmi insett li skont is-superstizzjoni jgħidu li jġib is-saħta. (marka)

___

8. X'importanza jagħti l-awtur lis-sena 1992 fis-silta? (marka)

___

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-Università ta' Malta

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

KARTA MUDELL

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
NUMRU TAL-KARTA:	II - Livell 1-2-3
DATA:	
ĦIN:	Siegħa u 35 minuta

Taqsima A: Il-Kitba **(Total: ☐ / 20 marka)**

Ikteb madwar 270 kelma fuq WIEĦED minn dawn it-titli:

1. Għadek kif irbaħt l-unur ta' Ġieħ ir-Raħal għas-sehem tiegħek fil-volontarjat. Ikteb taħdita għall-avveniment ibbażata fuq kitba informattiva dwar l-importanza tal-volontarjat f'pajjiżna.
2. Dan l-aħħar għaddejt minn esperjenza sabiħa li kellha impatt fuqek. Irrakkonta storja fittizja biex tieħu sehem biha f'konkors tal-letteratura.
3. F'diskors li għamel is-Sindku qal "Aktar ma nagħmlu użu mit-trasport pubbliku, aktar ma titnaqqas il-problema tat-traffiku fir-raħal tagħna". Ikteb ittra lis-Sindku tar-raħal targumenta dwar din il-kwistjoni.
4. Sam u Alex iltaqgħu wara l-vaganzi tas-sajf. Ikteb djalogu li fih qed jiddeskrivu l-atmosfera tal-festi li attendew.

Taqsima B: Il-Qari **(Total: ☐ / 20 marka)**

It-teknoloġija li tagħraf l-uċuħ: perikoluża?

San Francisco hi l-ewwel belt fl-Istati Uniti li ma tatx permess l-użu tat-teknoloġija, li tagħraf l-uċuħ, mill-forzi tal-ordni bħalma hi l-Pulizija. Probabbilment li ma jdumx ma jkun hemm bliet oħra fl-Istati Uniti li jagħmlu l-istess.

It-teknoloġija li tagħraf l-uċuħ tista' tinvadi l-privatezza tal-pubbliku u għadha difettuża. Madanakollu meta tkun ipperfezzjonata, din it-teknoloġija tista' tkun għodda tal-biża'.

Riċerkaturi fl-Università ta' Shanghai fiċ-Ċina għamlu żmien jesperimentaw b'ritratti ta' persuni magħrufin bħala kriminali u oħrajn li mhumiex. Bħala riżultat tar-riċerka tagħhom qed jissuġġerixxu li t-teknoloġija użata tista' tidentifika kriminali minn filmati ġodda b'ċertezza ta' kważi 90%. Tal-biża'!

F'San Francisco, min jaqbel mal-projbizzjoni jaħsbu li din it-teknoloġija mhux biss hi difettuża, iżda ta' theddida serja għad-drittijiet ċivili. Il-Pulizija fir-Renju Unit, dan l-aħħar qed tinqeda b'din it-teknoloġija fl-investigazzjonijiet tagħha. Big Brother Watch, organizazzjoni mhux governattiva li taħdem favur id-drittijiet ċivili fir-Renju Unit, identifikat li, bl-użu ta' din it-teknoloġija, 9 minn kull 10 persuni arrestati kienu innoċenti. 90% żbalji mhux ċajta f'materja daqshekk sensittiva. Biż-żmien, dan id-difett ikun irranġat għax tkun miġbura iktar data li tagħmilha possibbli li jingħarfu l-uċuħ.

Xi xhur ilu, il-Kummissarju għall-Ħarsien tad-Data f'Malta, enfasizza li meta jkun ikkunsidrat l-użu ta' din it-teknoloġija, teħtieġ attenzjoni kbira biex ikunu mħarsin drittijiet fundamentali tal-bniedem. Skontu hu obbligu tal-awtoritajiet lokali li jistudjaw din it-teknoloġija bir-reqqa, biex jiżgura l-effettività tagħha fil-ġlieda kontra l-kriminalità. Il-Kummissarju għall-Ħarsien tad-Data tkellem ukoll dwar id-data miġbura u l-potenzjal li din tintuża ħażin biex issegwi l-movimenti tal-persuni, u tnaqqas id-dritt tal-privatezza.

Din it-teknoloġija tista' tikkonċentra wisq informazzjoni u poter f'idejn il-Pulizija. Dan jista' jkun perikoluż jekk il-kontroll fuq l-informazzjoni miġbura ma jkunx wieħed qawwi. Li ninvestu fis-sigurtà tagħna ma jfissirx li għandna nċedu l-privatezza tagħna. F'din l-era diġitali hu meħtieġ li s-sorveljanza tkun kontabbli quddiem istituzzjonijiet demokratiċi. Kif dan jista' jsir għadu kmieni, imma hu essenzjali għax il-Huawei, flimkien mal-Pulizija, jistgħu jiffurmaw tim perikoluż għad-demokrazija tagħna.

(Silta addattata ta' Carmel Cacopardo, mis-sit elettroniku 'Illum')

Wieġeb il-mistoqsijiet kollha.

1. Imla l-vojt biex is-sentenza tagħmel sens skont dak li qrajt. (marka)

   Il-belt ta' ______________________________ fl-Istati Uniti hi kontra l-użu tat-teknoloġija li tagħraf l-uċuħ.

2. Kompli din is-sentenza mit-tieni paragrafu: (marka)

   Din it-teknoloġija tista' ____

3. Agħżel it-tajba skont dak li qrajt. (marka)

   Fl-Università ta' Shanghai bdew (jistudjaw, jesperimentaw, janalizzaw) fuq din it-teknoloġija permezz ta' ritratti ta' nies kriminali.

4. X'opinjonijiet għandhom dawk in-nies li jixtiequ li din it-teknoloġija ma tidħolx? Agħti **ŻEWĠ** opinjonijiet. (2 marki)

   ____

   ____

5. Kif se jkun irranġat id-difett tat-teknoloġija li tagħraf l-uċuħ? (2 marki)

   ____

   ____

6. It-teknoloġija li tagħraf l-uċuħ, bħal kull teknoloġija oħra, tista' tintuża tajjeb u ħażin. Minn dak li qrajt, spjega kif dan jista' jseħħ. (4 marki)

   ____

   ____

   ____

   ____

7. Kif taħseb li jħossu l-kittieb fuq din it-tekonoloġija? Saħħaħ ir-risposta billi tagħti **ŻEWĠ** raġunijiet. (5 marki)

   ____

   ____

   ____

   ____

   ____

8. Spjega fid-dettall modi differenti ta' kif il-kittieb jaffettwa lill-qarrej f'din is-silta. (4 marki)

   ____

   ____

   ____

   ____

Taqsima Ċ: Il-Metalingwa **(Total: ☐ /20 marka)**

Il-kandidati jridu jwieġbu ħames eżerċizzji tal-metalingwa f'kuntest, li jinkludu eżerċizzju tal-morfoloġija ta' imla l-vojt, eżerċizzji tal-punteġġjatura u s-sintassi, u eżerċizzji marbuta mat-tifsir tal-kliem.

Il-Morfoloġija (10 marki)

A. Imla l-vojt skont il-kuntest. L-ewwel waħda hija mogħtija bħala eżempju.

Il-Bini tal-Belt Valletta

L-ewwel ġebla tal-Belt Valletta **tpoġġiet** (poġġa) fit-28 ta' Marzu 1566, mill-Gran Mastru tal-Ordni ta' San Ġwann, Jean Parisot de la Valette. L-Ordni ddeċidiet li ______________________ (**bena**) l-belt il-ġdida fil-peniżola ta' Xiberras ftit wara t-tmiem tal-Assedju l-Kbir tal-1565, biex b'hekk tibni u ______________________ (**verb minn saħħa**) il-pożizzjoni tal-Ordni f'Malta, fejn effettivament assigura l-______________________ (**permanenti**) tal-Kavallieri fuq il-gżira. L-arkitett li ______________________ (**disinn**) l-pjanta tal-belt kien Francesco Laparelli li ______________________ (**s-seba' forma ta' bagħat**) mill-Papa Piju V. Meta Laparelli ħalla l-Belt, xogħlu komplieh l-assistent tiegħu, Ġlormu Cassar li pproġetta wkoll il-Konkatidral ta' San Ġwann u parti mill-fortifikazzjonijiet.

Fit-28 ta' Marzu 1566, ġie ______________________ (**parteċipju passiv minn awgura**) il-bini tal-Belt, b'La Valette stess ipoġġi l-ewwel ġebla, fejn illum hemm il-Knisja tal-Vitorja. Il-pjanta tal-Belt kienet kemxejn ġdida għall-gżejjer ______________________ (**Malta**), hekk kif waqt li l-bliet u l-irħula l-oħra Maltin kellhom toroq irregolari u ______________________ (**sqaq**), il-belt il-ġdida kellha disinn rettangolari taħt forma ta' gradilja, mingħajr ebda Collacchio, li hi żona ristretta biss għal bini importanti. It-toroq kienu ______________________ (**parteċipju attiv minn wesgħa**) u dritti, b'dik tan-nofs li ______________________ (**beda**) minn Putirjal u tispiċċa fil-Forti Sant'Iermu fuq in-naħa l-oħra.

L-Ortografija (10 marki)

B. Agħżel il-kelma t-tajba.

Eż. L-awtoritajiet (ta' l-, <u>tal-</u>, tall-) Italja talbu aktar għajnuna finanzjarja (mil-, <u>mill-</u>, mill) membri tal-Unjoni Ewropea.

1. Ma ħadtx pjaċir bil-laqgħa tal-bieraħ, għax beda jitkellem (kemmkemm, kemm kemm, kemkem) jinstema' u t-tieni nett għax kont għajjien mejjet il-ħin kollu (bilwieqfa, bil-wieqfa, bilwiefqa).
2. Dik (illejla, il-lejla, Illejla), qabel ġew il-mistednin waħħalt l-(inkwadru, inkwatru, inkwwadru) f'postu, u ħsilt l-art kollha.
3. Jien u sħabi ddeċidejna li niltaqgħu ħdejn it-Torri Belveder fin-(nofsiegħa, nofs siegħa, nofsija), u mmorru mixja ta' (nofsiegħa, nofs siegħa, nofsija) madwar ir-raħal l-antik.
4. Missieri jaħdem (bi nhar, binhar, binar) u (billejl, bil-lejl, bilejl) biex ma jħalliniex nieqsa minn xejn.
5. Skont id-dentista, m'għandix (għal fejn, għalfejn, alfejn) ninkwieta għax l-uġigħ fis-snien (m'huwa, mhuwa, mhuwwa) xejn gravi u daqt jgħaddili kollox bil-mediċina li għaddietli.

Taqsima D: Il-Letteratura **(Total: ☐ / 20 marka)**

Letteratura: Referenza għall-Kuntest fuq test letterarju minn *Hemm Art fil-Folja*

Aqra sewwa l-poeżija *Waħdi* u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

Kienet lejla ta' difa li jgħaxxaq
Qamar jiddi mill-isbaħ smewwiet;
Kollox sieket mal-plajja, fuq wiċċi
Fewġa ħelwa mill-oħla fewġiet.

Kont fuq xifer ta' blata; f'riġlejja
Waħda f'waħda l-mewġ tasal u tmut
Kien il-baħar jitbewwes max-xtajta
Hieni u ħiemed maġenbha mixħut?

Ġera ħsiebi lejn hena tfuliti,
Iż-żmien ħelu tal-ħajja bla ħsieb,
Meta kollox hu safi mill-ħtija,
Meta kollox ma' qalbna jinġieb.

Ftakart fikom, ja siġar li ddellu
Fuq il-ħofor tal-isbaħ widien,
Ftakart fikom, ja ġonna xemxija
Raba' u xagħri, għaqbiet u sisien,

U stħajjilt nisma' leħni darb'oħra
Jidwi fostkom daħkani u ferħan,
Nisma' l-għanja tal-bilbla fis-sema,
Nisma' l-għanja tal-bidwi felħan;

Jew nittarraf, nixxabbat, niġġerra
Bla ma naħseb fil-bogħ'd x'jista' jsir;
Bla ma nqis jekk xemx tikwi f'Awwissu,
Jew bard aħrax li jbenġlek bħan-nir.

Ftakart fikom, subien qalbenija
Li għat-tjieba ta' qalbkom ħabbejt,
U kont magħkom fil-knisja, l-iskola,
Jew bit-tajra fuq xifer ta' bejt.

Oh xi żmien! B'dik il-ħajta f'idejja,
Ħarsti msammra fuq tikka ġos-sħab,
Kont nistħajjel li naħkem is-sema,
U fis-sema kont qisni ninsab.

Ftakart fik, ja dar hienja u sabiħa,
Dar mimlija bl-imħabba u bil-ġid:
Dar missieri, dar ommi, dar ħuti,
Dar il-ħidma tal-moħħ u tal-id.

Omm! ... xi ħlewwa, xi tjieba ta' isem!
Omm, il-kelma tal-faraġ fil-hemm,
Omm, il-kelma tal-ħniena fil-ħtija,
Omm, il-kelma li trażżan id-demm.

Ħassejt demgħa titgerbeb fuq wiċċi,
Demgħa taħraq daqs xrara tan-nar!
Bla magħruf dak il-hena minn fuqi
Bħala nefħa ta' riħ għadda u mar.

F'dik il-għafsa ta' qalb raġa' lura
Il-ħsieb tiegħi, u l-ħolma spiċċat ...
F'xatt il-baħar, taħt qamar tal-fidda,
Sibtni waħdi fuq xifer il-blat.

Wieġeb:

1. Sib u kkwota personifikazzjoni mit-tieni strofa. (marka)

____

2. Identifika x'tip ta' strofa, vers u rima qed jintużaw f'din il-poeżija. (3 marki)

____

____

____

3. Identifika **ŻEWĠ** temi li joħorġu minn din il-poeżija. (2 marki)

____

____

4. Ikkummenta dwar kif il-vokabularju misjub f'din il-poeżija joħorġu ż-**ŻEWĠ** temi li għażilt. (2 marki)

____

____

5. Spjega kif qed titħaddem it-teknika tal-anafora f'diversi strofi tal-poeżija. (4 marki)

____

____

____

____

6. Analizza l-effett li jinħoloq bl-użu tal-indirizz poetiku fi tliet mumenti partikolari fil-poeżija. (3 marki)

____

____

____

7. F'madwar **100 kelma**, analizza l-mod kif il-poeta jirnexxilu juri kemm hu sensittiv mill-perspettiva tiegħu, mill-bidu tal-poeżija sat-tmiem tagħha. (5 marki)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

L-Iskema tal-Marki

Is-Smigħ

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġiba	Il-marki	Il-kummenti
Livell 1 30%		**6**	Ma jitnaqqsux marki għal żbalji tal-ortografija. Fejn ikun il-każ, aċċetta tweġibiet differenti minn dawk mogħtija, imma li jkunu jaqblu mas-sens tal-mistoqsija u li jkunu mit-test mistħarreġ.
1.	b. wasslu biex ħafna minnhom bdew jonqsu maż-żmien.	1	
2.	ċ. speċi li teżisti biss f'Malta.	1	
3.	a. Fis-selvaġġ b. Il-wiżgħa ċ. In-namur d. Id-denb	4	
Livell 2 30%		**6**	
4.	a. Meta l-kulur tad-dahar ma jħallix l-effett mixtieq, il-gremxul, speċjalment l-irġiel, jgħollu għonqhom biex juri l-kulur. Imbagħad jgħollu u jniżżlu rashom. b. Juri l-post minn fejn ikun.	2,1 = 3	
5.	a. Jekk dawn is-sinjali kollha ma jaħdmux, issir ġlieda aggressiva li tikkonsisti fi gdim u ġiri wara xulxin. b. Il-gremxula meta tħoss il-periklu twaqqa' denbha biex l-għadu jintilef iħares lejh u l-gremxula tilħaq taħrab xi mkien għall-kenn.	1,2 = 3	
Livell 3 40%		**8**	Ma jitnaqqsux marki għal żbalji tal-ortografija. Fejn ikun il-każ, aċċetta tweġibiet differenti minn dawk mogħtija, imma li jkunu jaqblu mas-sens tal-mistoqsija u li jkunu mit-test mistħarreġ.
6.	**Marka tingħata jekk ir-raġuni tkun tajba:** a. Falz għax fis-silta hemm miktub li l-ġlieda rari tikkawża xi forma ta' ġrieħi. b. Falz għax il-gremxula hija meqjusa li ġġib ir-risq. ċ. Falz għax biex jiddefendi ruħu jwaqqa' biċċa minn denbu. d. Veru għax jekk il-gremxula issir estinta l-awtur jikteb li nkunu komplejna nitilfu l-identità ta' pajjiżna.	4	
7.	a. Tfisser twemmin li xi ħadd/xi ħaġa li tagħmel jew tiġrilek se jkollha effett pożittiv jew negattiv fuq ħajtek. b. Eżempju wieħed hu li meta jinqata' denb il-gremxul dan jidgħi u jitfa' saħta fuq il-persuna jew l-annimal li jkun wassal għall-ġerħa. ċ. Il-baħrija ta' ras il-mewt.	1,1,1 = 3	
8.	Hija s-sena li fih saret il-liġi li tħares lir-rettili f'Malta.	1	

Il-Kitba

Il-kriterji	**Livell 1 30%**	**Livell 2 30%**	**Livell 3 40%**	**Il-marki miksubin mill-kandidat/a**
L-istil imħaddem skont il-ġeneru u l-udjenza mogħtija fit-titlu	**0-1**	**2**	**3-4**	
	Il-kitba ma fihiex jew fiha ftit li xejn evidenza bażika ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	Il-kitba fiha xi evidenza bażika ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	Il-kitba fiha evidenza ċara ta' attenzjoni għall-forma u għall-udjenza.	
Il-kontenut jew l-ideat b'rabta mat-titlu magħżul	**0-1**	**2**	**3-4**	
	Il-kitba ma tiżviluppax b'mod ċar.	Il-kitba ftit turi li tiżviluppa b'mod ċar.	Il-kitba tiżviluppa l-ideat b'mod ċar.	
Is-sekwenza/koerenza u r-rabta bejn il-partijiet	**0-1**	**2-3**	**4**	
	Kitba bla ebda rabta bejn il-partijiet; b'sekwenza ħażina jew ma teżistix.	Ftit rabta, minkejja li xi drabi ma tkunx ċara jew diretta u mhux dejjem ikun hemm sekwenza ċara.	Il-kitba turi rabta ċara bejn il-partijiet kif ukoll sekwenza u koerenza.	
L-idjoma u l-lessiku mħaddem	**0-1**	**2**	**3-4**	
	Kitba mhux skont l-idjoma Maltija u b'lessiku limitat ħafna.	Kitba li timxi xi ftit mal-idjoma Maltija, b'lessiku bażiku marbut mat-titlu.	Kitba li timxi mal-idjoma Maltija, b'lessiku mifrux sew marbut mat-titlu.	
Il-punteġġjatura, is-sintassi, l-ortografija u l-grammatika b'risq reqqa fil-kitba *	**0-2**	**3**	**4**	
	Il-kitba fiha għadd mhux ħażin ta' żbalji ortografiċi grammatikali tal-Malti: ▪ Użu ħażin tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi sempliċi u b'sintassi mhux preċiżi; ▪ Kitba b'għadd kotran ta' żbalji tal-grammatika.	Il-kitba ftit fiha żbalji ortografiċi u grammatikali tal-Malti: ▪ Użu kważi preċiż tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi mħalltin u b'sintassi kważi bla żbalji; ▪ Kitba bi ftit li xejn żbalji tal-grammatika.	Il-kitba kważi nadifa minn żbalji ortografiċi u grammatikali tal-Malti: ▪ Użu preċiż tal-punteġġjatura; ▪ Tħaddim ta' sentenzi mħalltin u b'sintassi bla żbalji; ▪ Kitba bl-ebda żbalji tal-grammatika.	
	6 marki	**12-il marka**	**20 marka**	**Minn 20 marka**

Aktar tagħrif marbut mal-iskema tal-marki tal-kitba kreattiva

L-iżbalji

Żball repetut jitqies żball wieħed.

*__Żbalji tal-grammatika u tal-ortografija__ (2 marki l-waħda): Jekk il-kandidati jkollhom 12-il żball ortografiku differenti u 8 żbalji grammatikali differenti jew aktar jitilfu l-marki kollha allokati għat-taqsima fejn hemm il-grammatika u l-ortografija.

Żbalji tal-punteġġjatura u tas-sintassi – naqqas marka waħda wara 2 żbalji għal kull waħda minn dawn l-aspetti (marka l-waħda).

Il-Qari

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġibiet	Livell 1 6 marki	Livell 2 6 marki	Livell 3 8 marki
1.	San Francisco	1		
2.	Din it-teknoloġija tista' tinvadi l-privatezza tal-pubbliku u għadha difettuża.	1		
3.	Jesperimentaw	1		
4.	F'San Francisco huma tal-fehma li din it-teknoloġija hi difettuża u ta' theddida serja għad-drittijiet ċivili.	2		
5.	Din se tkun aktar irranġata għax se tinġabar iżjed data.		2	
6.	Din it-teknoloġija tista' tintuża b'mod tajjeb għax tista' tgħin biex inkunu aktar siguri. Tista' tintuża b'mod ħażin għax tgerrem, bla ma nindunaw, id-drittijiet tagħna.			4 (2 marki kull waħda)
7.	Il-kittieb huwa kontra din it-teknoloġija. Għażla minn dawn ir-raġunijiet: 1. Matul is-silta kollha jenfasizza l-perikli li toffri din it-teknoloġija. 2. Il-fatti jintużaw biss biex jenfasizzaw il-perikli u mhux il-vantaġġi ta' din it-teknoloġija. 3. Jinqeda b'esklamazzjonijiet bħal "X'biża'!" biex jesprimi l-opinjoni tiegħu. 4. Juża kliem b'konnotazzjoni negattiva biex jiddeskrivi din it-teknoloġija: "invażiva", "għodda tal-biża'", "difettuża", "theddida serja".	1 biex jikteb kif l-awtur huwa kontra.	4	
8.	Għażla minn dawn ir-raġunijiet: 1. Isemmi lil Malta u proġetti lokali biex jenfasizza kif din it-teknoloġija se taffettwa lil Malta wkoll. 2. Jispjega billi jagħti fatti u eżempji skont il-preġudizzju tiegħu. 3. Jikteb fl-ewwel persuna plural biex jinvolvi lill-qarrej. 4. Jinqeda b'mistoqsija rettorika fit-titlu biex jinvolvi lill-qarrej. 5. Juża esklamazzjonijiet bħal "X'biża'!" biex jenfasizza l-gravità tas-sitwazzjoni.			4
	Total:	**6**	**6**	**8**

Il-Metalingwa

Il-Metalingwa (Livell 1-2-3)		
Eżerċizzju A: **Il-Konkatidral ta' San Ġwann ... Imla l-vojt**		
Numru	**Tweġibiet**	**10 marki**
1.	tibni	Marka kull waħda.
2.	ssaħħaħ	
3.	permanenza	
4.	ddisinja	
5.	ntbagħat	
6.	inawgurat	
7.	Maltin	
8.	sqaqien	
9.	wiesgħa/wesgħin	
10.	tibda	

Eżerċizzju B: **Agħżel il-kelma t-tajba**		
Numru	**Tweġibiet**	**10 marki**
1.	kemm kemm, bilwieqfa	Marka għal kull tweġiba tajba.
2.	il-lejla, inkwatru	
3.	nofsiegħa, nofs siegħa	
4.	binhar, billejl	
5.	għalfejn, mhuwa	

Il-Letteratura

In-numru tal-mistoqsija	It-tweġibiet	Livell 1 30% marki	Livell 2 30% marki	Livell 3 40% marki
1.	"Kien il-baħar jitbewwes max-xtajta"	1		
2.	L-istrofi kwartini; versi dekasillabi u rima mqabbża ABĊB.	3		
3.	It-tema tat-tfulija u t-tema tas-solitudni.	2		
4.	Matul il-poeżija hemm referenza għal kliem li juri s-sbuħija, tat-tfulija bħal "hena", "żmien ħelu", "ħajja bla ħsieb", "daħkani", "ferħan", "tajra", u "tjieba". Min-naħa l-oħra fil-poeżija tinħass is-solitudni tal-poeta adult bħal "għafsa ta' qalb", "demgħa" u "waħdi".		2	
5.	Bl-anafora l-poeta jirrepeti kelma u din tingħata prominenza u saħħa fl-immaġni li joħloq. Tul il-poeżija l-anafora tintuża diversi drabi, bħal meta jirrepeti l-frażi "meta kollox ..." biex jirreferi għaż-żmien tat-tfulija; "Nisma' l-għanja" li tevoka s-sens tas-smigħ; ir-ripetizzjoni tal-kelma "dar" fid-disa' strofa tqiegħed fiċ-ċentru l-familja u l-importanza tagħha għall-poeta. Imbagħad jirrepeti l-kelma "omm" li turi l-figura ewlenija fil-familja tiegħu.		4	
6.	Il-poeta jindirizza lis-siġar, lis-subien qalbenija u lid-dar. L-indirizz lis-siġar iħalli effett ta' immersjoni fl-ambjent kampanjol li huwa tipiku tar-Romantiċiżmu ta' Dun Karm. L-indirizz lis-subien joħloq effett ta' avventura u enerġija tipika tas-subien filwaqt li l-indirizz lid-dar tħalli effett ta' protezzjoni li toħloq il-familja – il-bejta fejn Dun Karm sab l-imħabba u trobbija tajba.			3
7.	Tweġibiet varji jkunu aċċettati. Eżempju: Fil-poeżija Dun Karm jinħass nostalġiku għal żmien tfulitu, żmien ikkaratterizzat minn nuqqas ta' ħsieb għax hemm min jieħu ħsiebu u jħobbu. Fil-bidu l-atmosfera quddiem il-baħar, fejn jidher "hieni u ħiemed", twasslu biex jiftakar fiż-żmien sabiħ tat-tfulija. Il-poeta jinħass sensittiv għax iktar ma jħossu waħdu, kif jixhed it-titlu, iktar jiftakar il-mumenti sbieħ ta' tfulitu. Din is-sensittività tilħaq il-qofol tagħha fil-mument meta jsemmi lil ommu u eżatt wara jistqarr li niżlet demgħa titgerbeb ma' wiċċu. Id-demgħa tixhed l-emozzjoni qawwija li jiddeskriviha bħala taħraq u bis-similitudni jqabbilha ma' xrara tan-nar. L-aħħar strofa turi l-kulminazzjoni tas-sensittività tiegħu għax jammetti li għandu għafsa ta' qalb fir-realizzazzjoni li reġa' lura għar-realtà tal-adultezza tiegħu u li jinsab waħdu fuq "xifer il-blat".			5
	Total:	**6**	**6**	**8**